

פענוח הערות ומראי-מקומות.

ויצא שיחה א.

תברו בתנות — אסור לעסוק במלאכה בתנות, מפני שאין עיניו על התנות:

6 רמב"ם שם הלכה ו. רשאי בעל הפרה להרעוב פרתו ולסגפה כדי שתאכל הרבה מן הדיש. ורשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר כדי שלא תאכל הרבה מן הדיש. פיוצא בו רשאי בעל הבית להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה. ורשאיין פועלין לטבל פתן בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה. אכל אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בליקלה ולהשפיר עצמו ביום או לדוש בפרתו ערבית ולהשפירה שחרית. ולא יהיה מרעוב ומסגף עצמו ומאכיל מזונותיו לבניו מפני גזל מלאכתו של בעל הבית. ושהרי תיש פחו ותחלש דעתו ולא יעשה מלאכה בכח:

רי"ף ב"מ פט עמוד א. תניא אין הפועל רשאי לעשות בלילה ולהשכיר עצמו ביום לחרוש בפרתו ערבית ולהשביחה שחרית ולא יהא מרעוב ומסגף עצמו ומאכיל מזונותיו לבניו מפני גזל מלאכתו של בעה"ב רשאי בעל הבית להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה ורשאיין פועלין לטבול פיתן בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה ורשאי בעל הפרה להרעוב ולסגף פרתו כדי שתאכל הרבה בשעת שדשה ורשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר כדי שלא תאכל הרבה בשעת שדשה חמור וגמל אוכלין ממשוי שעל גבן בדרך הליכתן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם היה משמר ד' וה' מקשאות לא יהיה ממלא כריסו מאחד מהן אלא אוכל מכל אחת ואחת לפי חשבון ודוקא מקשאות עקורין אבל מחוברין אינו אוכל כלל דקי"ל כשמואל דאמר משמר לאו כעושה מעשה דמי כדבעינן למימר קמן:

1 רמב"ם הלכות סכירות פרק יג הלכה ז. כדרך שהעני מזהר בעל הבית שלא יגזל שוכר עני ולא יעכבונו כד בראשית ובעני מזהר שלא יגזל מלאכת בעל הבית ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במרמה אלא חייב לתקדק על עצמו בזמן שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה. וכן חייב לעבד בכל פחו שהרי יעקב הצדיק אמר (בראשית לא ו) "כי בכל פחי עבדתי את אבינו". לפיכך נטל שוכר זאת אף בעולם הזה שנגמר (בראשית ל מג) "ויפרץ האיש מאד מאד":

4 שו"ע הרב חו"מ הלכות שאלה ושכירות ס"ב. וכדרך שבעל הבית מזהר שלא לגזל שוכר העני ולא לאתרו — כד העני מזהר שלא יבטל מלאכת בעל הבית ויבטל מעט כאן ומעט כאן ומוציא כל היום במרמה, אלא חייב לתקדק על עצמו בזמן, שהרי הקפידו חכמים על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברכו אותה הפועלים משום בטול מלאכתו של בעל הבית. וכן חייב לעבד בכל פחו, שהרי יעקב הצדיק אמר "כי בכל פחי עבדתי את אבינו", לפיכך נטל שוכרו אף בעולם הזה, שנגמר "ויפרץ האיש מאד מאד". לפיכך, אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בליקלה ולהשפיר עצמו ביום. וכן אין האדם רשאי לעשות מלאכה בביתו בליקלה ולהשפירה ביום. ואין הפועל רשאי להרעוב ולסגף עצמו, שהרי מתליש פחו ולא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית בכח. וכן המלמד צריך להיות נזהר בכל זה. וכן אסור לו להיות געור בליקלה יותר מדאי, מפני שיהיה עצל ביום בלמודו. וכן אסור להרבות במאכל מטעם זה, שהמאכל מביא השנה ועצלה. ואסור לו לעסוק בשום מלאכה אחרת עם הלמוד. וכן המושב

רא"ש שם. תניא תוספתא פ"ח אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר עצמו ביום. לחרוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית. לא יהיה מרעיב ומסגף עצמו ומאכיל מזונותיו לבניו מפני גזל מלאכתו של בעה"ב. ורשאי בעל הבית להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה. ורשאיין פועלין לטבל פיתן בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה ורשאי בעל הפרה להרעיב ולסגף פרתו כדי שתאכל הרבה בשעה שדשה. ורשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר כדי שלא תאכל הרבה בשעה שדשה. חמור וגמל אוכלין ממשוי שעל גבן בדרך הליכתן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם. היה משמר ארבע וחמשה מקשאות לא יהא ממלא כריסו מאחת מהן אלא אוכל מכל אחת ואחת לפי חשבון:

דברי דוד על תוספתא ב"מ פרק ה, ב. אין הפועל רשאי וכו'. תוס' זו כתובה הרי"ף (דף נ"ב ע"ב מדפי הרי"ף) והרא"ש ז"ל [סי' ג'] כפ' הפועלים והרמב"ם ז"ל בספ"ג [מהל' שכירות הלכה ו'], ודברים ברורים הן. ולא מבעיא קאמר, לא מבעיא לעסוק הפועל כל הלילה במלאכתו דודאי יחליש כחו ולא יעסוק יפה במלאכת בעל הבית, אלא אפ"י לחרוש בפרתו ערבית שאין מחלישה כ"כ שיש שהות בין ערבית לשחרית, ואפ"י להרעיב את עצמו. והפוסקים פירשו ומאכיל מזונותיו, לבניו. ולרבנותא נקטי הכי דאפילו לבניו דחייב במזונותיהן וחס עליהם, לא יאכילם מזונות שלו ושוב ישכיר עצמו לפי שלא יהא לו כח. ודוקא בדידיה אבל לבהמתו רשאי להרעיבה וכדלקמן.

(8) תוספתא ב"מ פרק ה, ב. אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר את עצמו ביום לחרוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית לא יהא מרעיב ומסגף את עצמו ומאכיל מזונותיו מפני גזל מלאכתו של בעה"ב. רשאיין פועלין לאכול פיתן בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה ורשאי בעה"ב להשקותן יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה רשאי בעה"ב להרעיב ולסגף את פרתו כדי שתאכל הרבה בשעה שדשה ורשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר כדי שלא תאכל הרבה בשעה שדשה.

ירושלמי דמאי פרק ז הלכה ג. תני לא יחרוש אדם בפרתו בלילה וישפירנה ביום לא יעשה בתוך שלו בלילה וישפיר עצמו ביום. לא ירעיב עצמו ולא יסגף עצמו מפני שהוא ממעט במלאכתו של בעל הבית.

(10) שו"ע חן"מ סימן שלז סי"ט. אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום ולא ירעב ויסגף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו מפני ביטול מלאכתו של בעה"ב שהרי מחליש כחו שלא יוכל לעשות מלאכת בעה"ב בכח:

שם ס"ב. מוזהר הפועל שלא יבטל מעט כאן ומעט כאן אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכרו בעוה"ז שנא' ויפרוץ האיש מאד מאד:

לבוש שם. אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום, ולא ירעיב ויסגף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו מפני ביטול מלאכתו של בעל הבית, שהרי מחליש כחו שלא יוכל לעשות מלאכתו של בעל הבית בכח, וכל שכן מלמדי תינוקות שעושין מלאכת ה' שאינן רשאיין לעשות כן, ועיין לעיל סימן של"ג סעיף (ד') [ז'].

שם ס"ב. כשם שהבעל הבית מוזהר שלא יעשוק שכר שכיר ושלא יעכבנו ואם עכב עובר בבל תלין [ויקרא יט, יג] או בלא תבא עליו השמש [דברים כד, טו], כך הפועל מוזהר שלא יבטל מלאכת הבעל הבית מעט כאן ומעט כאן ויוציא כל היום באמירה אלא חייב לדקדק על עצמו, בא וראה כמה דקדקו חכמים בברכת הזימון שפטרו הפועלים שלא יברכו ברכה רביעית כדי שלא יבטלו ממלאכתן כמו שנתבאר בלבוש התכלת סימן קצ"א [סעיף א], לכן יזהר הפועל מאד בזה, וכן חייב לעבוד עבודתו בכל כחו שכן אמר יעקב אבינו ע"ה [בראשית לא, ו] בכל כחי עבדתי את אביכן, וזכה ונטל שכרו בעולם הזה ע"כ שנאמר [שם ל, מד] ויפרוץ האיש מאד מאד.

(12) רמב"ם בהקדמתו לספר היד. וְרָאִיתִי לְחַלֵּק חֲבוּר זֶה הַלְּכוֹת הַלְּכוֹת פְּקָל עֲנִין וְעֲנִין, וְנֶאֱחָלֵק הַהַלְּכוֹת לְפָרְקִים שְׂבָאוֹתוֹ עֲנִין; וְכָל פָּרֶק וּפָרֶק אֶחָד אֹתוֹ לְהַלְּכוֹת קִטְנוֹת, פְּדִי שְׂיָהִי סְדוּרִין עַל פֶּה.

(13) הלכות ת"ת קו"א רפ"ב. ושליש בתלמוד המבאר כו'. הנה הרמב"ם שהעתיק לשונו בש"ע עשה עיקר התלמוד להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר, כמו

שכתב ובשלוש אחרים מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר. ועוד כלל בכלל התלמוד לידע מקור ההלכות במדות שהתורה נדרשת בהן. ולא ס"ל כפרש"י שעשה עיקר התלמוד לידע טעמי ההלכות התלויים בסברא שהיו נותנים טעם לדברי המשנה כו', ע"ש בברכות דף מ"ז ע"ב, ובסוטה דף כ"ב ע"א ד"ה ולא שימש ת"ח לתלמוד סברת כו' ע"ש, וע"ש בד"ה שמורין הלכה כו' דכיון דאין יודעים כו'. ואזיל הרמב"ם לשיטתו שחיבר ספרו משנה תורה בלי נתינת טעמים להלכות כלל, ועשאו להורות מתוכו לבדו כמ"ש בהקדמתו שם שלא יצטרך אדם לחיבור אחר בעולם כו' שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ כו'. דלא כמ"ש המעדני מלך בהקדמה למי שבקי (בספרי) בחזרי התלמוד תחלה כו'. ובתשובה לא כתב כן אלא לשואל סדר הלימוד בקביעות למי שתורתו אומנתו ולא לענין הוראה כלל, ע"ש ובהקדמתו לספר המצות אזכור שרש תצא ממנו השאלה כו'. והא דהמורין הלכה מתוך משנתם הם מבלי עולם, ס"ל לרמב"ם כאידך טעמא בפירש"י שם דיש משניות הרבה דיחידאה היא ולית הילכתא כו', והיינו במשניות דוקא משא"כ חיבורו שחיברו מתוך מסקנת התלמוד. והרא"ש שכתב בתשובה כלל ל"א סימן ט' כל המורים מתוך דברי הרמב"ם כו' טועים כו' סבור שמבין כו' אינו מבין דבר לאשורו כו' אני מבין כו' אינני מבין כו', ס"ל כטעמא קמא בפירש"י שמדמין לה כו'. וכן היה המעשה בתשובת הרא"ש שלא הבין השואל כוונת הרמב"ם כלל. ומהאי טעמא אסור להורות אפילו דבר שנראה להמורה שהוא מפורש בפירוש בחבורו, כי שמא טועה בדמיונו. וכן משמע בפירש"י שם ד"ה ולא שימש כו' רשע הוא שאין תורתו על בורייה כו'. ולזה נתכוין הרא"ש, הובאה ברבינו ירוחם נתיב ב' סוף ח"ה, כל מעשה שבא אינו בגמרא כו', רוצה לומר שזו המעשה שבאה לפני המורה לא באה היא בעצמה ממש לפני חכמי הגמרא, ואף שהמורה רואה מעשה כזו ממש נפסק עליה בגמרא, שמא יש איזה חילוק ביניהם נעלם ממנו ולא ידע. וכל שכן במורה מתוך חיבור הרמב"ם שהוא בלי טעמים לגמרי. ומ"ש רבינו ירוחם שם ונ"ל דאם הוא פשוט במשנה או בגמרא כו', אזיל לטעמיה שחיבר חיבורו] כ[הרמב"ם בלי טעמים כלל, ועשאו ג"כ להורות מתוכו לבדו לכל מי שירצה לסמוך עליו ולא ירצה לטרוח לעיין במקור דין, כמ"ש בהקדמתו להועיל הגדולים אם ירצו לעיין

כו', ובסוף הקדמתו לספר מישרים כתב בהדיא הן שירצה לסמוך על הדין הכתוב בספר כו'. ולפירוש רש"י וסיעתו נחלק התלמוד לב' חלקים, כדפירש רש"י סוף פ"ה דאבות החילוק שבין ט"ו לתלמוד לבן ארבעים לבינה להבין דבר מתוך דבר וכו'. וז"ש רש"י בשבת דף ס"ג ע"א ד"ה ליגמר אינש כו' לכולהו טעמיה, כולהו דוקא, דהיינו עמקי הטעמים, אבל [ט]עם הפשוט של ההלכות ידע רב כהנא, דהא ידע מאי טעמיה דרבי אליעזר דכתיב כו', וכדפרש"י שם ד"ה והדר וכו'.

14) הקדמת בני המחבר לשו"ע. אשר לא פעם ושתיים שמעתי מפי רוח קדשו ז"ל, שאם יגמור ה' בעדו, יצוה בגזירת עירין פתגמין, לכללות אנ"ש מגדולם עד קטנם, בכל עיר ומנין שיקבעו עתים באגודות חבירים, ללמוד בהלכות בטעמיהן ולהיות בקיאים בהם, עד שכל הלכה תהא שגורה בפיהם.

16) ב"מ פט עמוד א. תא שְמַע: רְשָאֵי בְעַל הַבַּיִת לְהַשְׁקוֹת פּוֹעֲלִים יוֹן כְּדִי שְׁלֵא יֵאָכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה, רְשָאֵין פּוֹעֲלִין לְטַבֵּל פִּיתָם בְּצִיר כְּדִי שְׁיֵאָכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה!

שו"ע הרב שם סכ"ד. אין רשאיין לאכל אלא בשעת עשיית מלאכה, ולא שישב הפועל ויאמר מנעתי עצמי עד עתה ולא אכילתי ועל פן אשב עתה ואכל. ולכן בהמה הנושאת משאוי — אינה אוכלת אלא כשהמשאוי עליה עד שיפרק מעליה, אם מחזרת ראשה ואוכלת מעצמה, אבל לא יטל בעליה בידו ויאכילה שלא מדעת בעל הבית. ורשאי בעל הבית להאכילה פקיעי עמיר, כדי שלא תאכל הרבה ממה שהיא עושה או נושאת. ורשאי בעליה להרעיבה, כדי שתאכל הרבה. וכן הפועל רשאי לטבל פתו בציר תחלה, כדי שיוכל לאכל אחר כך ענבים הרבה. ורשאי בעל הבית להשקותו יוון, שלא יוכל לאכל ענבים הרבה. אבל אסור לפועל לאכל עם הענבים פת או דבב אחר, כדי שיאכל ענבים הרבה, ששנאמר "ואכלת ענבים", "ענבים" — ולא ענבים ודבב אחר, ולכן לא יטבלם במלח. ואסור לו למיץ הענבים, ששנאמר "ואכלת" — ולא מוצץ. ואסור לו לאכל אכילה גסה מקל מה שעושה בו, ששנאמר "שבועה" — ולא אכילה גסה:

שו"ע שם סט"ו. רשאי הפועל לטבל פתו בציר (פי

לחלוץ היוצא מכניסה ועצירת הדג) כדי שיאכל ענבים הרבה ורשאי ב"ה להשקות את הפועל יין כדי שלא יאכל ענבים הרבה:

לקוטי שיחות חלק טו עמוד 374. (וי"ל בטעם החילוק: שולחן ערוך איז כשמו כן הוא - "צוגעגרייטע" דינים אויף צו וויסן בשעת עס קומט די מעשה ווי מען זאל טאן - ומהאי טעמא קען זיין אז געוויסע דינים זאלן שטיין צוויי מאל; אזוי ווי דאס איז בנדו"ד, ווארום דער דין אז אם אין ידו משגת לקנות נר שבת ונר חנוכה איז נוגע למעשה בפועל סיי צו (הל') שבת און סיי צו (הל') חנוכה; משא"כ דער ספר היד פון רמב"ם, איז דאך (ווי. ער שרייבט בהקדמתו) "חיבור זה מקבץ לתורה שבע"פ כולה.. שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבע"פ כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם... אז די כוונה אין זיין ספר איז צו וויסן (דיני ה)תורה, איז אז ער ווייס שוין קיין ארט ניט איבערחזרן נאכאמאל.

20 סמ"ג מצוה צא. כי (א) תבא בכרם רעך וגומר כי תבא בקמת רעך וגו' פי' מצוה זו עיקרה בפרק הפועלים ודרש שם [בדף פ"ז] שבביאת פועל הכתוב מדבר ולמד [שם כל הסוגיא] מכאן שהפועלים שהן עושין בדבר שגידולו מן הארץ ועדיין לא נגמרה מלאכתו בין בתלוש בין מבחובר ויהיה מעשיהם גמר מלאכה הרי מ"ע על בעל הבית שניח אותן לאכול ממה שהן עושין בו. ומניין שאין אוכלין אלא כשמעשיהם גמר מלאכה שנאמ' ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל. וכן בקמה כתיב וחרמש לא תניף לומר בשעת הנפת חרמש אתה אוכל. ואין לי אלא כרם וקמה שאוכלין מניין לרבות הקטניות ושאר זרעים אמר שמואל חרמש לרבות כל דבר חרמש. מניין לרבות הגודר בתמרים והמוסק בזתים שאינם בני חרמש אמר רבי יצחק קמה לרבות כל בעלי קמה. [שם דף פ"ח] למדנו שהפועל אוכל במחובר מכאן ושור אוכל בתלוש מלא תחסום. שור במחובר ופועל בתלוש מניין אמר רבינא מאחר שאנו למדין שור דחסימה משור דשבת והכל בכל בכלל למה כתב שור והלא ה"ל לכתוב לא תדוש בחסימה אלא להקיש נחום לחוסם לאכול במחובר וחוסם לנחום לאכול בתלוש הדומה לדיש שיהא גדולי קרקע וגמר מלאכה ולא נגמרה מלאכתו

למעשר ולחלה כמו דיש [דף פ"ט] ומסיק שם רבינא דלא שנה מעשר אלא מפני תמרים וגרוגרות שאין שייך בהן חלה שהמעשר הוא חיוב המאוחר שבו אבל חטין שהן בני חלה אע"פ שנגמרה מלאכתן למעשר אוכל מפני שאין זה גמר חיוב המאוחר שבו, [שם] החולב והמחבץ והמגבן אינו אוכל מפני שאינן גדולי קרקע, [שם] המנכש בבצלי' ובשוטים אע"פ שתולש קטנים מבין הגדולים ונותנן לכליו של בעה"ב וכן כל כיוצא בזה אינו אוכל מפני שאין מעשיהן גמר מלאכה שעיקר פעולה זו מפני תיקון הגדולים שהן מחוברים ועומדין. ואין צ"ל שומרי גנות ופרדסין וכל דבר המחובר במקשאות ובמדלעות שכך אמר שמואל [שם דף צ"ג] והלכה כמותו [בדף פ"ט] הקוצר והדש והזורה והבורר והמוסק והבוצר והדורך וכן כל כיוצא בזה במלאכות אלו הרי אלו אוכלין מה"ת ושנינו שם [בדף צ"ג] ומפרש לה שמואל כן ופוסק רב אשי כמותו שומרי גתות וערמות וכל דבר התלוש מן הקרקע שעדיין לא נגמרה מלאכתו למעשר אוכלין מהלכות מדינה שהשומר אינו כעושה מעשה. אבל אם עשה באיבריו או בידי או ברגליו או בכתפיו אמרו רבנן במשנה [שם] שהוא אוכל מה"ת. [שם דף צ"א] היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים שני' בכרם ואכלת ענבים והעושה בגפן זו אינו אוכל בגפן אחרת שהרי היא שאלה ולא נפשטה [שם דף צ"ב] [שם] ושנינו שמואל לו לאכול קישות אפי' בדינר וכתבות אפי' בדינר אע"פ ששכרו במעה כסף שנא' כנפשך שבעך אבל מלמדין לאדם שלא יהיה רעבתן ויהא סותם את הפתח בפניו. ותניא ה"ל משמר ד' או ה' ערימות לא ימלא כריסו מאחד מהם אלא אוכל מכולם כפי החשבון, [שם דף צ"ב] תניא פועל שאמר תנו לאשתי ולבני מה שאני אוכל או שאמר הריני נוטל מעט מזה שנטלתי להאכיל לאשתי ולבני אין שומעין לו אפי' היה נזיר שהיה עושה בענבים ואמר תנו לאשתי ולבני אין שומעין לו. שנינו שם [בדף צ"א] במשנה וכולן שאמרו לא אמרו שיאכלו אלא בשעת מלאכה אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו חכמים שיהו הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן פי' משורה זו כשנמר אותה לשורה שאצלה ובחזרתן מן הגת כדי שלא יבטלו ממלאכתן וישבו לאכול אלא אוכלין בתוך מלאכתן כשהן מהלכין בטליון. גרסינן בירושלמי דמסכ' דמאי [פ"ז] ובתוספתא דב"מ [פ"ח ומביאה באלפסי פ'

הפועלים דף קי"א] אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר עצמו ביום או לדוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית לא ירעיב ויסגף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו מפני גזל מלאכתו של בעל הבית שהרי יכשל כחו ויתחלש דעתו ולא יעשה מלאכה בכח והרי יעקב אבינו אמר כי בכל כחי עבדתי וגוי וגרסינן בירושלמי עוד שם [ומביאה בהג"ה מיימוני פרק י"ג דשכירות] רבי יוחנן אזל לחזד אתרא חזא ספרא אטימום פ"י ראה מלמד תינוקת חלש כעין אטום ושאל על מה זה אמר ליה דהוה ציים כלו' רגיל להתענות אמר ליה אסור לך השתא במלאכת בשר ודם אסור במלאכת הקב"ה על אחת כמה וכמה:

21) רמב"ם סוף הלכות נשים. אין ראויה לקפץ ולקנאות בפני עדים תחלה אלא בינו לבינה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול. וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ועל פניו ובניו ביתו ומזהירן ופוקד צרכיהן תמיד עד שיגיעו שלמין מכל חטא ומעון הרי זה חוטא שנאמר (איוב ה כד) "וַיִּדְעָתָּהּ כִּי שָׁלוֹם אֶהְיֶה וּפְקֻדָּתָהּ נָהָה וְלֹא תִחַטָּא":

שיחות ש"פ מקץ תשד"מ. כאן המקום להשלים מה שדובר בהתוועדות די"ט כסלו אודות הכלל שמסיימים בטוב, שכן הוא גם בכל החלקים שבספר "ייד החזקה" להרמב"ם, שבכולם הסיום הוא בדבר טוב, עניני אגדה (המושכת לבו של אדם) ומוסר, וכיו"ב. ולכאורה, דרוש ביאור בנוגע לסיום דספר נשים, וסיום ספר סיום ספר נשים הוא: "שנאמר וידעת כי שלום אהלך גוי ולא תחטא". ולכאורה, הסיום בתיבת "ולא) תחטא" אינו בדבר טוב? וסיום ספר טהרה הוא: "הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם, השם ברחמיו הרבים יטהרנו מכל חטא עון ואשמה, אמן". ולכאורה, הסיום בתיבות "חטא עון ואשמה" אינו בדבר טוב? והביאור בזה: בכלל שמסיימים בטוב ישנם ב' פירושים: א' הסיום צריך להיות בתיבה שהיא דבר טוב, ב' הסיום צריך להיות בענין שתוכנו הוא דבר טוב. ועפ"ז מובן שגם הסיום דספר נשים וספר טהרה הוא בדבר טוב: "ולא תחטא"י שלילת החטא, וכן "יטהרנו מכל חטא עון ואשמה" טהרה מכל ענינים בלתי-רצויים... ויש להוסיף בזה ע"ד הרמז ובהקדים: נתבאר בהתוועדות שלפנ"ז

שבסיום בדבר טוב גופא ישנם חילוקי דרגות - זו למעלה מזו... ועד"ז יש לומר בנדו"ד, שהרמב"ם אינו מסיים בפסוק "וזרקתי עליכם גוי אטהר אתכם", אלא מקדים פסוק זה, ומסיים "השם כו' יטהרנו מכל חטא עון ואשמה" - שבוזה מודגשת דרגא נעלית יותר בענין הטהרה. ובהקדים שישנם כמה חילוקי דרגות בענין הטהרה, ולדוגמא: הטהרה הדרושה לחולין, למעשר, לתרומה, לקודש, עד לדרגא החמישית (ע"ד ובדוגמת "החמישית לפרעה") טהרה לחטאת. ובנוגע לענינו - ענין הטהרה יכול להיות בכמה אופנים: (א) טהרה ממצב בלתי-רצוי, (ב) טהרה שאינה שייכת כלל למצב בלתי-רצוי, היינו שהוא טהור מלכתחילה, ע"ד לשון טהרה שמצינו בנוגע לחיות ובהמות טהורות, (ג) תכלית השלימות דטהרה - שמהפכים את הענינים הבלתי-רצויים עצמם. ומובן גודל העילוי בענין הטהרה כאשר מהפכים את הענינים הבלתי-רצויים - ע"ד העילוי דבעלי-תשובה לגבי צדיקים גמורים מפני שאצלם נוסף הענין ד"זדונות נעשו לו כזכיו", לא רק כשגגות, אלא כזכיות עד ל"זכיות" ממש... עפ"ז יש לבאר את סיום הרמב"ם בספר טהרה: כאשר הרמב"ם מביא את הפסוק "וטהרתם מכל טומאותיכם גוי אטהר אתכם", ולאח"ז כותב דבר נוסף, "השם כו' יטהרנו מכל חטא עון ואשמה" מובן שכוונתו להוסיף ולהדגיש דרגא נעלית יותר בענין הטהרה: הפיכת הדברים הבלתי-רצויים עצמם לטוב. כלומר: אם ה' מקדים "השם כו' יטהרנו מכל חטא עון", והי' מוסיף "שנאמר וטהרתם גוי" - אין זה דבר נוסף (דרגא נעלית יותר כו'), כי אם ראי' והוכחה בלבד על מ"ש לפנ"ז; משא"כ כאשר מקדים את הפסוק "וזרקתי גוי אטהר אתכם", ואח"כ מוסיף "השם כו' יטהרנו מכל חטא עון ואשמה", ומדייק לסיים בתיבות "חטא עון ואשמה" (ולא בתיבת "יטהרנו", אף שגם בה מודגש שהטהרה היא ממצב בלתי-רצוי) - הרי בזה מודגש ענין נעלה ביותר, שהענין ד"חטא עון ואשמה" עצמו מתהפך לטוב. ומטעם זה מוסיף ומסיים בתיבת "אמן" מפני גודל העילוי שבענין זה. ועד"ז מובן בנוגע לסיום ספר נשים - שהסיום ד"ולא תחטא" מדגיש שענין ה"חטא" עצמו נהפך לטוב, "זדונות נעשו לו כזכיות".

24) הלכות יסודי התורה פרק א הלכה ט. אם פן מהו זה שכתוב בתורה "נתחת רגליו". (שמות לא יח) "כתובים באצבע אלהים". "נד ה". "עיני ה". "אזני ה". וכיוצא

בדברים האלו. הכל לפי דעתו של בני אדם הוא שאינן מכירין אלא (הנפוחות) [הגופות] ונדברה תורה פלשון בני אדם. והכל כפניו הן. שְׁנָאֵמַר (דברים לב מא) "אם שנותי ברק חרבי". וכי חרב יש לו ויחברב הוא הורג אלא משל והכל משל. ראיה לדבר שגביא אחד אומר שראה הקדוש ברוך הוא (דניאל ז ט) "לבושיה פתלג חור". ואחד ראהו (ישעיה סג א) "חמוץ בגדים מבצרה". משה רבנו עצמו ראהו על הים כגבור עושה מלחמה. ובסיני כשליח צבור עטוף. לומר שאין לו דמות וצורה אלא הכל במראה הגבוהה ובמתנה. נאמתת הדבר אין דעתו של אדם מבין ולא יכולה להשיגו ולחקרו. ונה שְׁאֵמַר הכתוב (איוב יא ז) "חסקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא".

שם הלכה י. מהו זה שבקש משה רבנו להשיג כשְׁאֵמַר (שמות לג יח) "הראני נא את כבודך". בקש לידע אמתת המצאו של הקדוש ברוך הוא עד שיהיה ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן האנשים שראה פניו ונחקקה צורתו בלבו שגמצא אותו האיש נפרד בדעתו משאר האנשים. כך בקש משה רבנו להיות מציאות הקדוש ברוך הוא נפרדת בלבו משאר הנמצאים עד שידע אמתת המצאו כְּאִשֶׁר היא. וקשיבו ברוך הוא שאין פח בדעת האדם חסי שהיא מחבר מגוף ונפש להשיג אמתת דבר זה על בריו. והודיעו ברוך הוא מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו. עד שהשיג מאמתת המצאו דבר שגפרד הקדוש ברוך הוא בדעתו משאר הנמצאים. כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה אחריו והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו משאר גופי האנשים. ועל דבר זה רמז הכתוב ואמר (שמות לג כג) "וראית את אחרי ופני לא יראו".

שם פרק ו הלכה ט. כל השמות האמורים באברהם קדש אף זה שְׁנָאֵמַר (בראשית יח ג) "אדני אם נא מצאתי חן" הרי הוא קדש. כל השמות האמורים בלוט חל חוץ מזה (גמרא שבעות לה ב) "אל נא אדני הנה נא מצא עבדך חן". כל השמות האמורים בגבעת בנימין קדש. כל השמות האמורים במיכה חל. כל השמות האמורים בנבות קדש. כל שלמה האמור בשיר השירים קדש והרי הוא כשאר הכנויין חוץ מזה (שיר השירים ח יב) "האלף לך שלמה". כל מלכיא האמור בדניאל חל חוץ מזה (דניאל ב לו) "אנת מלכא מלך מלכיא" והרי הוא כשאר הכנויין:

שם פרק ז הלכה ג. הדברים שמודיעים לגביא במראה הגבוהה דרך משל מודיעין לו ומיד יחזק בלבו פתרון

המשל במראה הגבוהה ידע מה הוא. כמו הסלם שראה יעקב אבינו ומלאכים עולים ויורדים בו והוא היה משל למלקיות ושעבודן. וכמו הסיות שראה יחזקאל והסיר נפוח ומשל שקד שראה ירמיה והמגלה שראה יחזקאל והאיפה שראה זכריה. וכן שאר הגביאים. מהם אומרים המשל ופתרונו כמו אלו. ויש שהן אומרים הפתרון בלבד. ופעמים אומרים המשל בלבד בלא פתרון מקצת דברי יחזקאל וזכריה וכלו במשל ודרך חידה הם מתנבאים:

שם הלכה ו. כל הדברים שאמרנו הם דרך גבוהה לכל הגביאים הראשונים והאחרונים חוץ ממשה רבנו רבן של כל הגביאים. ומה הפרש יש בין גבואת משה לשאר כל הגביאים. שכל הגביאים בתלום או במראה ומשה רבנו מתנבא והוא ער ועומד שְׁנָאֵמַר (במדבר ז פט) "וכבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו". כל הגביאים על ידי מלאך. לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה. משה רבנו לא על ידי מלאך שְׁנָאֵמַר (במדבר יב ח) "פה אל פה אדבר בו". ונְאֵמַר (שמות לג יא) "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים". ונְאֵמַר (במדבר יב ח) "ותמנת ה' ביט" כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בריו בלא חידה ובלא משל. הוא שהתורה מעידה עליו (במדבר יב ח) "במראה ולא בחידות" שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בריו. כל הגביאים יראים ונבדלים ומתמוגגין ומשה רבנו אינו כן הוא, שיהפך אומר (שמות לג יא) "כאשר ידבר איש אל רעהו", כלומר כמו שאין אדם נבדל לשמע דברי חברו כך היה פח בדעתו של משה רבנו להבין דברי הגבוהה והוא עומד על עמדו שלם. כל הגביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו. משה רבנו אינו כן אלא כל זמן שיחפץ רוח הקדש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכונן דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכונן ומזמן ועומד כמלאכי השרת. לפיכך מתנבא בכל עת שְׁנָאֵמַר (במדבר ט ח) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". ובנה הבטיחו האל שְׁנָאֵמַר (גמרא יבמות סב א) "לך אמר להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמד עמדי". הא למדת שכל הגביאים כשהגבוהה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם. לפיכך אין פורשין מנשותיהם. ומשה רבנו לא חזר לאהלם הראשון לפיכך פרש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור

העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים:

שם פרק ח הלכה א. משה רבנו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה. שהמאמין על פי האותות יש בלבו דפי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאם. לא להביא ראיה על הגבוהה. הנה צריך להשקיע את המצריים קרע את היס והצליקן בתוכו. צרכנו למזון הוריד לנו את המן. צמאו בקע להן את האבן. כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ. וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו. במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לה אמר להן כף וקף. וכן הוא אמר (דברים ה ד) "פנים בפנים דבר ה' את עמכם". ונאמר (דברים ה ג) "לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת". ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דפי שנגאמר (שמות יט ט) "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כף האמינו לעולם". מקלל שקדם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה:

פרק ט הלכה א. דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצנה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שנוי ולא גרעון ולא תוספת שנגאמר (דברים יג א) "את כל הדבר אשר אנכי מצנה אתכם אתו תשמרון לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו". ונאמר (דברים כט כח) "והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת". הא למדת שכל דברי תורה מצוין אנו לעשותן עד עולם. וכן הוא אמר חקת עולם לדתיתכם. ונאמר (דברים ל יב) "לא בשמים היא". הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. לפיכך אם יעמד איש בין מן האמות בין מישראל ויעשה אות ומופת שה' שלחו להוסיף מצנה או לגרע מצנה או לפרש במצנה מן המצות פרוש שלא שמענו ממשה. או שאמר שאותן המצות שנגצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצות לפי זמן היו. הרי זה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו של משה. ומיתתו בתנך על שהיזיד לדבר בשם ה' אשר לא צוהו. שהוא ברור שמו צנה למשה שהמצנה הזאת לנו ולבנינו עד עולם ו (במדבר כג ט) "לא איש אל ויכזב":

פרק י הלכה א. כל נביא שיעמד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות כאתד מאותות משה רבנו או כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שנוי מנהגו של עולם. אלא האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ונאמנו דבריו שנגאמר (דברים יח כא) "וכי תאמר בלבבך איכה גדע את הדבר" וגו'. לפיכך פשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכות השם ולא יבוא להוסיף ולא לגרע אלא לעבד את ה' במצות התורה אין אומרים לו קרע לנו היס או הקנה מת וכיוצא באלו ואחר כף נאמין כף. אלא אומרים לו אם נביא אמה אמר דברים העתידים להיות והוא אומר ואנו מחפשים לראות הנבואה דבריו אם לא יבואו. ונאפלו נפל דבר קטן בידוע שהוא נביא שקר. ואם באו דבריו בלן יתנה בענינינו נאמן:

שם פרק ה הלכה ה. נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא הרי הוא בתוקת נביא ואין זה השני צריך תקירה. שהרי משה רבנו העיד ליהושע והאמינו בו כל ישראל קדם שיעשה אות. וכן לדורות. נביא שנודעה נבואתו והאמינו בדבריו פעם אחר פעם או שהעיד לו נביא והנה הולך בדרכי הנבואה אסור לחשוב אחריו ולתרהר בנבואתו שמה אינה אמת. ואסור לנסותו יותר מדאי ולא נהנה הולכים ומנסים לעולם שנגאמר (דברים ו טז) "לא תנסו את ה' אלהיכם כאשר נסיתם במסה" שאמרו (שמות יז ז) "היגש ה' בקרבנו אם אין". אלא מאחר שנודע שזה נביא נאמינו ונדעו כי ה' בקרבם ולא יתרהרו ולא יחשבו אחריו. כענין שנגאמר (יחזקאל ב ה) "וינדעו פי נביא הנה בתוכם":

הלכות ע"ז פרק א הלכה ב. ואחר שארכו הימים עמדו בכני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צנה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו לו ונסכו לו כף וכף ובנו לו היכל ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ. ומודיע להם צורה שבה מלבדו ואומר זו היא צורת הכוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו. והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ומסת האילנות ובקראשי הקרים ועל הגבעות ומתקבצין ומשתתוים להם ואמרים לכל העם שזו הצורה מיטיבה ומרעה וראוי לעבדה וליראה ממנה. וכנהיגים אומרים להם שבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כף וכף ואל תעשו כף וכף. והתחילו כוננים אחרים לעמד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני בכף וכף והודיע להם דרך עבודתו

ועשו כן ואל תעשו כן. ופשוט דבר זה בכל העולם לעבד את הצורות בעבודות משנות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות. וכיון שארכו הימים נשתפך השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולהשבע בשמה. והתקמים שהיו בהם כגון פהניהם וכיוצא בהן מדמיון שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגלגלם ולדמותן. אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר. ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שגולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו:

25 רמב"ם סוף הלכות מילה. בוא וראה כמה חמורה מילה שלא נתלה למשה רבנו עליה אפילו שעה אחת אף על פי שהיה בדרך. וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות. ושאמר (דברים כח ט) "אלה דברי הברית אשר צוה יי'", (דברים כח ט) "מלבד הברית אשר כרת אהם בחרב". ושם הוא אומר (דברים כט ט) "אתם נצבים היום בלכם" (דברים כט יא) "לעברך בברית יי' אלהיך", הרי שלש בריתות. ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו. (בראשית יז ב) "ואתנה בריתי ביני ובינך". (בראשית יז ד) "אני הנה בריתי איתי". ונקמתי את בריתי ביני ובינך. לברית עולם. (בראשית יז ט) "ואתה את בריתי תשמר". (בראשית יז י) "זאת בריתי אשר תשמרו". (בראשית יז יא) "ונהגה לאות בריתי". (בראשית יז יג) "ונהגה בריתי בבשרכם". לברית עולם. (בראשית יז יד) "את בריתי הפר". (בראשית יז ט) "ונהקמתי את בריתי אתו. לברית עולם". (בראשית יז כא) "ואת בריתי אקים את צדק".

נדרים לא עמדו ב. רבי יהושע בן קרחה אומר: גדולה מילה — שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שפעה.

26 שדה חמד כללים מערכת ה"א כלל שכא. אין למדין מקודם מת"ת במכתב לחזקיהו בחי' לפסחים ד' ד' יק' על הירושלמי בזה דבאלות אמרו דאין למדין מקודם מת"ת וגבי אין מערבין שמחה בשמחה ילפי ממלא שבוע זאת אלמא דלמדין מקודם מת"ת. והשגתי עתה ש"ס ירושלמי וראיתי במראה הפנים בפ"ק דמ"ק ה"ז ד"ה ר"י בר אבא שיישב בטוב טעם ותו"ד דדבר

שארין בו טעם אלא גזרת הכתוב אין למדין דדילמא ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ואין גזרת הכתוב הזה לאחר מת"ת. אבל דבר שיש בו טעם כמו אין מערבין שב"ש דאין עושין מצות חבילות חבילות למדין אף מקודם מת"ת.

שם פאת השדה כללים מערכת א סקל"ה סק"י. אין למדין מקודם מתן תורה עיין בשו"ת בית יצחק לידדי הגאון מפראמישלא שנשאל שמצינו בכמה מקומות (ופרטן הרב השואל) דלמדין מקודם מתן תורה עי"ש מה שהשיב ובספר כרם חמד לידדי הגאון מליאדי יצ"ו כתב בשם הרב יפה מראה דראב"י סובר למדין מקודם מתן תורה והשיג על כמה מחברים שנעלמו דבריו מהם ובשם הרב שאילת שלום באות מ"ה כתב דדוקא היכא דאיכא למילף מאחר מתן תורה הוא דלא ילפינן מקודם מתן תורה.

אנציקלופדי' תלמודית ערך אין למודים מקודם מתן תורה. אין למדים הלכה מהמסופר בתורה שנהגו האבות קודם מתן תורה ולפיכך אין ללמוד אבלות שבעת ימים מן התורה מהפסוק: ויעש לאביו אבל שבעת ימים... לפי שניתנה תורה ונתחדשה הלכה, והאבות עשו רק לעצמם ולא בתורת הלכה לדורות... אפילו דבר שנצטוו עליו האבות מהשם אין אותו ציווי חובה עלינו יישכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה על ידי משה רבנו ע"ה, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון זה שאין אנו אוכלין אבר מן החי אינו מפני שהקב"ה אסרו לנו, אלא לפי שמשה אסר עלינו אבר מן החי במה שצוה בסניי שיתקיים איסור אבר מן החי, וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"מ ע"מ ע"מ ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה ציוה אותנו על ידי משה רבנו שנמול כמו שמל אברהם אבינו... לעומת זה מצינו הרבה מקומות שלמדו דינים מקודם מתן תורה, כמו: זריזין. מקדימין למצות, שנאמר: וישכם אברהם בבקר; אסור לשמש מטתו בשני רעבון, שנאמר: וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב אין מערבין שמחה בשמחה שנאמר: מלא שבע זאת וגו'... מתוך כך נאמרו חילוקים שונים בדבר א) אין למדים גופי מצוה מקודם מתן תורה, אבל למדים אופני קיומה ב) דבר שיש בו טעם וסברא למדים גם מקודם מתן תורה ודוקא מצוה בלי טעם אלא גזירת הכתוב הוא שאין

למדים מקודם מתן תורה ג) מה שאפשר ללמוד גם מאחר מתן תורה הוא שאין למדים מקודם מתן תורה, אבל אם אין לנו לימוד מאחר מתן תורה למדים מקודם מתן תורה.

27) רמב"ם הלכות אישות פרק י הלכה יד. מתר לארס בכל יום חל אפלו בתשעה באב בין ביום בין בלילה. אבל אין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת גזרה שמא יבוא לידי חלול שבת בתקון הסעודה שיקחון טרוד בסעודה. ואין צריך לומר שאסור לשא אשה בשבת. ואפלו בחלו של מועד אין נושאין נשים כמו שבארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנגאמר (בראשית כ"ז) "מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת". ושאר הימים מתר לשא אשה בכל יום שיצאה והוא שיטרח בסעדת נשואין שלשה ימים קדם הנשואין:

ירושלמי מו"ק פרק א הלכה ז. משנה: אין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מיבימין מפני ששמחה היא לו. אבל מחזיר את גרושתו. ועושה אשה תכשיטיה במועד. רבי יהודה אומר לא תסוד מפני שניווול הוא לה:

... רבי אילא רבי לעזר בשם רבי חנינה. על שם שאין מערבין שמחה בשמחה. רבי לא שמע לה מן הדא כי חנופת המזבח עשו שבועת ימים וקחג שבועת ימים. רבי יעקב בר אקא שמע לה מן הדא מלא שבוע זאת. רבי אבהו בשם רבי לעזר. מפני הטורח. תני אכל מתפנין הוא ונושא מערב הרגל. לית הדא פליגא על רבי לעזר. לית הדא פליגא על רבי יוחנן. ואפילו על רבי חנינה לית היא פליגא. אומר רבי בא. עלת פלגא נפקת טרחותא.

28) ויצא כט, כז. מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת בעבדה אשר תעבד עמלי עוד שבע שנים אחרות:

רש"י ד"ה מלא שבע זאת. דבוק הוא, שיהי נקוד בחטף, שבוע של זאת, והן שבועת ימי המשטה, בתלמוד ירוש' במועד קטן (וא"א לומר שבוע ממש, שאם פן הנה צריך להקד בפתח השי"ן; ועוד ששבוע לשון זכר, כדכתיב שבעה שבעת תספור לך, לפיכך אין משמע שבוע אלא שבעה, שטיי"נא בלעז):

רמב"ן שם. מלא שבוע זאת דבק הוא בחטף, שבוע של זאת, והן ז' ימי המשטה, גם זה לשון רש"י (רש"י על בראשית כ"ט:כ"ז). ואם פן למה לא פרש הרב מלאו ימי

על שני העבודה והתנאי ששלמו כדברי אונקלוס (תרגום אונקלוס על בראשית כ"ט:כ"ז), והוא משמעות הכתוב באמת, ובשביל הימים שאמרה לו אמו גם מפני זקנתו לא יתן לו לבן בתו קדם זמנו אשר התנו שניהם, ודי שיקם: תנאו. וכדברי אונקלוס הוא שנוצטרף לפרש "מלא שבוע זאת" על ימי המשטה, כי ימי העבודה שלמים היו כאשר אמר לו יעקב, וכן פרש רבי אברהם (אבן עזרא על בראשית כ"ט:כ"ז). ואני לא נדעתי כי שבעת ימי המשטה תקנת משה רבינו לישראל (ירושלמי כתובות פ"א ה"א). ואולי נאמר שנהגו בהם מתחלה נכבדי האמות, כענין באבלות, דכתיב (בראשית נ"א) "ויעש לאביו אבל שבעת ימים". ומה שלמדו פאן בירושלמי (מו"ק פ"א ה"ז) ובבראשית רבה (בראשית רבה ע"י:ט) שאין מערבין שמחה בשמחה, סמך בעלמא ממנהגי הקדמונים קדם התורה. אבל בגמרא שלנו (מו"ק ט) לא למדוה מפאן, ודכשוי מ"ניעש שלמה את הקחג (מלכים א ח סה). ויתכן לומר כי הנה זה מחלוף משכרתו עשרת מונים (בראשית ל"א:א), כי יעקב אמר לו מתחלה כי מלאו הימים, ולכן שמתק ונתן לו לאה, ואחר כן אמר לו לבן "מלא שבוע זאת" כי עדין לא מלאו ימי עבודת לאה וקדם זמני נתייה לך, ויעקב שמע אליו וימלא אותם כדברי לבן, כי מה יוכל לעשות והוא ברחל יחפץ, ולכן לא אמר הכתוב בתחלה "ויהי במלאת הימים ויאמר יעקב וגו'". ועוד יתכן לומר כי כאשר הנה בשנה השביעית אמר יעקב ללבן "הבה את אשתי כי מלאו ימי", שזו שנת מלאת הימים, וכן "זקן עם מלא ימים" (ירמיהו ו יא) הוא אשר הגיע לשנת סופו, וכן "עד יום מלאת ימי מלאיכם" (ויקרא ח לג), עד יום השביעי שבו ימלאו ימי המלוואים. או שאמר "מלאו" בעבור שהיו קרובים להמלא ונחשבים כמלאים, וכמוהו רבים, וכן בסדר האחר (בראשית ל"ה:ח) "בצאת נפשה כי מתה", בהיותה קרובה לכה ונחשבה כאלו מתה. וזה טעם "ואבואה אליה", כלומר לא שתתן אותה ואלכה אבל שאשאנה ואשלים מעט הימים אשר עלי, כי מעתה לא תירא ממני שאעצבך. ורבותינו עשו מדרש (ב"ר ע יח) בלשון "ואבואה אליה", בעבור שאיננו דרך מוסר להזכיר פן אף כי בצדיקים, אבל הפונה היא מה שאמרת. ואחרי כן אמר לו לבן מלא שבוע השנים של לאה זאת, כי אולי בעבור שעברתי על דעתך לא תשלים אותן, או כדי שיהנה ידוע מתי התחילו ימי עבודת רחל

וְאָז אָמַן לָךְ הַאֲחֵרֶת בְּעִבְדָּה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי לְאַחֵר הַגְּשׁוּאִין:

30) לקוטי שיחות חלק א עמוד 65. דער תירוץ אויף דעם איז, אז דער כלל אין למדין מקודם מתן תורה איז אין ענינים פון הלכות דוקא. ווייל ניתנה תורה ונתחדשה הלכה". אָבער ענינים פון גילוי תכונות נפש האדם (ענינים וועלכע ווייזן אן אויף די כאַראַקטער שטריכן פון מענטשן). קען מען אָפּלערנען אויך פון פאַר מתן תורה, ווייל אין דעם איז ניטא קיין חילוק פון פאַר מ"ת ביז נאָך מ"ת. במילא איז פאַרשטאַנדיק דער חילוק פון די צוויי דערמאנטע דינים: וועגן שבעת ימי המשתה - דאַרף מען אָפּלערנען אַ הלכה, מה שאין כן בענין אין מערבין שמחה בשמחה, איז פון פאַר מתן תורה לערנט מען אָפּ נאָר דאָס וואָס ס'איז נוגע צו תכונות הנפש, און דעם דין פון אין מערבין שמחה בשמחה, ווייס מען שוין במילא, ווי עס וועט שפעטער דער-קלערט ווערן. אין תכונות הנפש קענען זיין צוויי סברות: א) בשעת אַ מענטש איז אין אַ געוויסער תנועה שטימונג אזוי ווי די תנועה פון שמחה, איז הגם די שמחה איז פון אַ באַשטימטן ענין, פונדעסטוועגן העלפט דאָס אויך צו דער שמחה פון אַן אנדער ענין ווייל ס'איז דאָך די זעלבע תנועה. ב) בשעת אַ מענטש שטייט אין אַ תנועה פון שמחה מצד וועלכע ס'איז סיבה, איז ניט נאָר וואָס די שמחה העלפט ניט צו אַן אנדער שמחה. נאָר אדרבה, עס שטערט נאָך. הגם אז ביידע מסובבים (רעזולטאטן) זיי נען פון דער זעלבער תנועה, וויי באַלד אָבער די סיבות זיינען פאַרי שידענע, און במילא - מבלבל איינע" די צווייטע, מוז דאָס אזוי אַרויסי קומען אויך אין די מסובבים - אין דער שמחה. און דאָס לערנט מען אָפּ פון דעם פסוק מלא שבוע זאת. אזוי ווי די צווייטע סברא. און ממילא ווייס מען דעם דין פון אין מערבין שמחה בשמחה. שמחת חתן וכלה דאַרף זיין, אזוי ווי יעדער שמחה של מצוה, אַזאַ שמחה און אין אַזאַ אופן אַז מען זאָל דאַרטן זיין אינגאנצן. ווייל מצוה איז קיום רצונו יתברך, און דער מענטש דאַרף עס טאָן מיט זיין איי-גענעם רצון, עשה (" רצונו כרצונך, " וואָס דעמאָלט איז דער מענטש דאַרטן ווי דער מאמר הבעל-שם-טוב: במקום שרצונו של אדם שם הוא עצמו (דאַרט וואו עס איז דעם מענטשנס רצון, דאַרט איז ער מיט זיין גאַנצן. עצם), במילא דאַרף זיין די שמחה די צווייטע סברא. און

ממילא ווייס מען דעם דין פון אין מערבין שמחה בשמחה. שמחת חתן וכלה דאַרף זיין, אזוי ווי יעדער שמחה של מצוה, אַזאַ שמחה און אין אַזאַ אופן אַז מען זאָל דאַרטן זיין אינגאנצן. ווייל מצוה איז קיום רצונו יתברך, און דער מענטש דאַרף עס טאָן מיט זיין איי-גענעם רצון, עשה (" רצונו כרצונך, " וואָס דעמאָלט איז דער מענטש דאַרטן ווי דער מאמר הבעל-שם-טוב: במקום שרצונו של אדם שם הוא עצמו (דאַרט וואו עס איז דעם מענטשנס רצון, דאַרט איז ער מיט זיין גאַנצן. עצם), במילא דאַרף זיין די שמחה.

31) רמב"ן וישלח לד, יג. ויַעֲנֵנו בְּנֵי יִעֲקֹב אֶת שְׁכָם וְאֶת חֲמוֹר אֲבִיו בְּמִרְמָה הִנֵּה חֲמוֹר וּשְׁכָם אֵל אַבְיָה וְאֵל אַחִיָּה דְבָרוּ, אֲכַל הִזְקֵנוּ לֹא עָנָה אוֹתָם דְבָר, כִּי בְּנֵי יִדְבָרוּ בְּמִקוֹמוֹ בְּעִנְיָן הַזֶּה לְכַבּוֹדוֹ, כִּי בְּעִבּוֹר הָיוּ הַדְּבָר לָהֶם לְקַלּוֹן לֹא יִרְצוּ שִׁיפְתָּח פִּי לְדַבֵּר בּוֹ כָּלֵל. וַיֵּשׁ כָּאֵן שְׂאֵלָה, שֶׁהַדְּבָר נִרְאָה כִּי בִרְצוֹן אַבְיָה וּבְעִצְתוֹ עָנּוּ, כִּי לְפָנָיו הָיוּ, וְהוּא הִיֹּדֵעַ מַעֲנֵם כִּי בְּמִרְמָה יִדְבָרוּ, וְאִם כֵּן לָמָּה כָּעֵס. וְעוֹד שְׂאֵל יִתְּכוּן שִׁיחֵה רְצוֹנוֹ לְהַשִּׂיא בְּתוֹ לְכַנְעֵנִי אֲשֶׁר טִמְא אוֹתָהּ, וְהִנֵּה כָּל הָאֲחִים עָנּוּ הַמַּעֲנֵה הַזֶּה בְּמִרְמָה, וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי לְבָדָם עָשׂוּ הַמַּעֲשֵׂה, וְהָאֵב אָרַר אִפְסָם לָהֶם לְבָדָם. וְהַתְּשׁוּבָה כִּי הַמִּרְמָה הִיְתָה בְּאִמְרָם לְהַמּוֹל לָהֶם כָּל זָכָר, כִּי חֲשַׁבּוּ שְׂאֵל יַעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי הָעִיר, וְאִם אוֹלֵי יִשְׁמְעוּ לְנִשְׂיָאָם וְיִהְיוּ כְּלָם גְּמוּלִים, יָבִואוּ בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כּוֹאֲבִים וְיִקְחוּ אֶת בְּתָם מִבֵּית שְׁכָם. וְזֹאת עֲצַת כָּל הָאֲחִים, וּבִרְשׁוֹת אַבְיָהֶם, וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי רְצוּ לְהַנְקֵם מֵהֶם, וְהִרְגוּ כָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר. וְיִתְּכוּן שִׁחֵה הַפֶּעַס לְיַעֲקֹב שְׂאֵר אִפְסָם עַל שֶׁהִרְגוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר אֲשֶׁר לֹא חָטְאוּ לוֹ, וְהִרְאוּ לָהֶם שִׁיחֵהֶם שְׁכָם לְבָדוֹ, וְזֶהוּ מָה שְׂאֵמַר הַפְּתוּב "וַיַּעֲנֵנו בְּנֵי יִעֲקֹב אֶת שְׁכָם וְאֶת חֲמוֹר אֲבִיו בְּמִרְמָה וַיִּדְבָרוּ אֲשֶׁר טִמְא אֶת דִּינָה אֶחָתָם", כִּי כָּלֵם הַסְּפִימוֹ לְדַבֵּר לוֹ בְּמִרְמָה בְּעִבּוֹר הַנְּבִלָה שֶׁעָשָׂה לָהֶם. וְרַבִּים יִשְׂאֵלוּ, וְאִיךָ עָשׂוּ בְּנֵי יַעֲקֹב הַצַּדִּיקִים הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה לְשִׁפּוֹךְ דָּם נָקִי. וְהִרְבּוּ הַשִּׁיב בְּסִפְרֵי שׁוֹפְטִים (רמב"ם הלכות מלכים פי"ד ה"ט) וְאָמַר, שְׁבָנִי נִחַ מְצֻיִם עַל הַדִּינִים, וְהוּא לְהוֹשִׁיב דִּינֵינוּ בְּכָל פְּלִאָה וּפְלִאָה לְדוֹן בְּשֵׁשׁ מִצְוֹת שְׁלֵהֶן, וְכֵן נִחַ שֶׁעֲבַר עַל אַחַת מֵהֶן נִהְרַג בְּסִיף, רָאָה אֶחָד שֶׁעֲבַר עַל אַחַת מֵהֶן וְלֹא דָּנוּהוּ לְהִרְגוֹ, הָרִי זֶה הַרְוָאָה הִרְגַּ בְּסִיף, וּמִפְּנֵי זֶה נִתְּסַיְבוּ כָּל בְּעָלֵי שְׁכָם הַרִיגָה, שֶׁהָרִי שְׁכָם גָּזַל וְהֵם רָאוּ וְנִדְּעוּ וְלֹא דָּנוּהוּ. וְאִין דְּבָרִים הִלְלוּ כְּכּוֹנִיִם בְּעִנְיָן, שְׂאָם כֵּן הָיָה יַעֲקֹב אַבְיָנוּ חֵיב לְהִיּוֹת

קודם וזוהי במיתתם. ואם פחד מהם, למה פגע על בניו וארר אפם אחר כמה זמנים, ונענש אותם וחלקם נהפצו, והלא הם זכו ועשו מצוה ובטחו באלהים והצילם. ועל דעתי הדינין שמונו לבני נח בשבע מצות שלקחם אינם להושיב דינין בכל פלג ופלג בלבד, אבל צוה אותם בדיני גנבה ואונאה ועשק ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נזיקין וחובל בעברו ודיני מלנה ולנה ודיני משק וממכר וכיוצא בהן, כענין הדינין שנוצטוו ישראל, ונהרג עליהן אם גנב ועשק או אנס ופתה בתו של חברו, או שהקליק גדישו וקבל בו וכיוצא בהן. ומכלל המצוה הזאת שיושיבו דינין גם בכל עיר ועיר כישׂראל, ואם לא עשו כן אינו נהרגין, שזו מצות עשה בהם, ולא אמרו (סנהדרין נז) אלא אזהרה שלקח זה היא מיתתו, ולא תקרא אזהרה אלא המניעה בלאו. וכן דרש הגמרא בסנהדרין (נט) ובירושלמי, אמרו דינין של נח, הטה דינו – נהרג, לקח שחד – נהרג, בדיני ישראל כל דין שאתה יודע שאתה שלם ממנו אי אתה רשאי לברח ממנו, וכל שאתה יודע שאי אתה שלם ממנו אתה רשאי לברח ממנו, אבל בדיניהם אף על פי שאתה יודע שאתה שלם ממנו אתה רשאי לברח ממנו. נראה מכאן שרשאי הגוי לאמר לבעלי הדין, איני נזקק לכם, כי תוספת היא בישׂראל "לא תגורו מפני איש" (דברים א יז), אל תכניס דבריה מפני איש (סנהדרין ו). וכל שכן שלא ינהג כשלא יעשה עצמו קצין שוטר ומושל לשפט את אדוניו. ומה יבקש בהן הרב חיוב, וכי אנשי שקם וכל שבועה עממין לא עובדי עבודה זרה ומגלי עריות ועושים כל תועבות השם היו, והפיתו צונח עליהן בכמה מקומות (דברים יב ב) "על הקרים הקמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן" וגו', "לא תלמד לעשות" וכו' (שם יח ט), ובגלוי עריות "כי את כל התועבות האלו עשו" וכו' (ויקרא יח כז), אלא שאין הדבר מסור ליעקב ובניו לעשות בהם הדין. אבל ענין שקם, כי בני יעקב בעבור שהיו אנשי שקם רשעים ודמם חשוב להם פמים, רצו להנקם מהם בקרב נקמת. ונהרגו המלך וכל אנשי עירו כי עבדו הם וסרים אל משמעתו. ואין הברית אשר נמולו נחשב בעיניהם למאומה, כי הנה להחניף לאדוניהם. ויעקב אמר להם בכאן כי הביאוהו בסכנה, שנואמר "עכרתם אותי להבאישני", ושם ארר אפם כי עשו חמס לאנשי העיר, שאמרו להם במעמדו "וישבנו אתכם והיינו לכם אחד", והם היו בותרים בהם ובעטו בדבורם, ואולי ישובו אל

ה', ונהרגו אותם חנם, כי לא הרעו להם כלל. וזהו שאמר "כלי חמס מכלתיהם" (בראשית מ"ט:ה). ואם נאמין בספר "מלחמות בני יעקב" (הוא ספר הישר), בא להם פחד אביהם כי נאספו ושכני שקם ועשו עמיהם שלש מלחמות גדולות, ולולי אביהם שחגר גם הוא כלי מלחמתו ונלחם בהם היו בסכנה, כאשר יספר בספר ההוא. ורבותינו (ב"ר פ י) הזכירו מנה בפסוק "אשר לקחתי מיד האמרי בקרבי ובקשתי" (בראשית מ"ח:כ"ב), אמרו, נתפנסו כל סביבותיהם להזדוג להם, חגר יעקב כלי מלחמה כנגדו, כמו שקמב רש"י שם. אבל הפתוב יקצר בזה, כי הנה נס נסתר, כי אנשים גבורים היו וכאלו זרעם הושיעה למו, כאשר קצר הפתוב בענין אברהם באור פשדים, ולא הזכיר מלחמת עשו עם החורי כלל. אבל הזכיר בכאן כי הנה חמת אלהים על הערים אשר סביבותיהם, ולא נאספו כלם לרדף אחרי בני יעקב, כי היו נופלים עליהם פחול אשר על שפת הים לרב. וזה טעם "חמת אלהים", כי נפלה עליהם אימתה נפחד מן הגבורה אשר ראו במלחמה. ולכך אמר (בראשית ל"ה:ו) "ויבא יעקב לונה הוא וכל העם אשר עמו", להודיע שלא נפקד מהם ולא מעבדיהם איש במלחמה:

34 שאילות פרשתינו כ. ונגנבה או אבדה מיחייב לשלומי ובעי למיתב בהדה לנטירה ביממא ובלילי דהכי אשכחן ביעקב אבינו דאמר ליה ללבן נטרית לענך ביממא ובליליא הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה.

35 מאירי ב"מ שם. וכן רועה שישן לו אצל בהמותיו אם ישן בדרך שהרועים ישנים פטור וכן אם הניחן ונכנס בדרך ששאר הרועים נכנסין פטור ואע"פ שמצינו ביעקב שאמר הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה הוא היה משבח את עצמו ששימר יתר משאר שומרים ולא לחייב את אחרים הוא בא ולא סוף דבר בשומר של יחיד אלא אף בשומר העיר בלילה שכל סמך אנשי העיר עליהם לשמור גופם וממונם והם צריכים לשמירה גדולה פטורים בכך מעתה רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא ארי ודרס או שני זאבים וטרפו אם נכנס בשעה ששאר הרועים או שומרי הבהמות שלהם נכנסים פטור ואם נכנס בשעה שאין הרועים נכנסים הואיל ותחלתו בפשיעה שהיה לו לחשוב שילכו להם אע"פ שלסוף ארי דרסה או זאבים טרפוה... ואם נכנס מיראת הארי אומדין אותו אם היה יכול להציל כשישכור רועים אחרים

שיסייעוהו חייב ואם לא היה בידו לעשות כן פטור שהרי לא היה יכול להציל:

36) מדרש הגדול פרשתנו לא, לט. טרפה לא הבאתי אליך. והלא דברים קל וחומר ומה אם טרפה ששומר שטר פטור עליה לא באת על ידו, קל וחומר אם נתרשל בשמירתן שהוא חייב בה על כל פנים. גנבתי יום וגנבתי לילה. אחת גנובת יום ואחת גנובת לילה הכל חייב נפשו בה. מלמד שלא שמר לו כדרך השומרין.

פירוש ר"א בן הרמב"ם טרפה. אחר שהזכיר (יעקב) ע"ה את תמימותו ונאמנותו במשך ישיבתו אצלו הוסיף על זה ותיאר את גנותו של לבן וטענתו עליו שקר במשאו ומתנו באשר היה מחייב אותו לשלם מה שלא היה חייב (לשלם מן הדין) כלומר שהיה מחייב אותו ב(תשלומי) הטרפיפה שאינה על ידו שהוא סיבב את טריפתה אלא היה אונס ולפיכך גזר שופט העולם בצדק ברוך הוא בדין השומרים ואמר אם טרף יטרף יביאהו עד הטרפה לא ישלם: גנבתי יום וג'. כלומר מה שנגנב מן הצאן ביום אשר חייב בו הרועה בשכר (ו) כמו שאמר ה' יתעלה (ו)אם גנב יגנב מעמו וג' ומה שנגנב בלילה באונס אשר אין הרועים חייבין בו כמו שביארו המעתיקים ז"ל בדין שומר שכר שהוא פטור מן השבויר כמו שהוא פטור מן שבורה ומתה ולבן מפני גנותו היה מחייב אותו בגניבת הלילה שאינו חייב בה (מצד הדין) כמו גניבת יום שהוא חייב בה ולא תיאר (יעקב) ע"ה את זה אלא לפי שהמנהג היה כך בימי קדם בדין השומר כפי הנראה מן המאמר הזה ואתה ידעת כי היבום אע"פ שהיא ממצות התורה היה מנהג בימי קדם והשאירה אותו התורה וכזה בקצת (שאר) המצות בלי ספק.

פירוש המשניות להרמב"ם ריש מסכת פאה. וגמילות חסדים. הוא שם נופל על שני ענינים מן המצות האחד שיעזור האדם לישראל בממונו כגון צדקה ופדיון שבויים והשני שיעזור אותם בגופו כגון ניהום אבלים וללות את המתים ולבוא לחופת חתנים ודומה לזה ומה שאמר בכאן גמ"ח אין לה שיעור רוצה לומר לעזור האדם בגופו אך שיעזור אותו בממונו יש לו שיעור והוא חמישית ממנו ולא יתחייב לתת יותר מחמישית ממנו לבד אם עשה כן במדת חסידות ואמרו (כתובות דף נ.). נמנו באושא להיות אדם מפריש חומש נכסיו למצוה וביאור זאת ההלכה אצלי מה שאומר והוא כשהאדם יראה שבויים שהוא חייב

לפדותם כאשר צוה הקב"ה או רעבים או ערומים שהוא חייב להשביעם ולכסות מערומיהם כמו שאמר די מחסורו אשר יחסר לו (דברים ט"ו:ח') ופירושו למלאות חסרונם כשיהיה מה שיחסר להם או מה שיצטרכו לפדיונם פחות מחמישית ממנו או כפי חמישית אבל אם יצטרך לתת להם יותר מן החומש יתן חמישית בלבד ויסתלק מלתת עוד ולא יהיה עון עליו בהמנעו להשלים כל מה שצריך להם לפי שצרכם יותר מן החומש אבל אם לא נזדמן לו דבר מאשר זכרנו יוציא החומש מן הריוח ולא מן הקרן ויתנהו בצרכי מצות: וענין מה שאמר אוכל פירותיהן והקרן קיימת לו מה שאומר לך כי המצות כולן נחלקין בתחלה על שני חלקים החלק האחד במצות המיוחדות לאדם בנפשו במה שיש בינו ובין הקדוש ברוך הוא כגון ציצית ותפילין ושבת ועכו"ם והחלק השני במצות התלויות בתועלת בני אדם קצתם עם קצתם כגון אזהרה על הגניבה והאונאה והאיבה והנטירה וכגון הצווי באהבת איש את חברו ושלא יסית אדם להזיק לחברו ואל יעמוד על דם רעהו וכבוד אבות והחכמים שהם אבות והכל כשיעשה האדם המצות המיוחדות לנפשו מה שיש בינו ובין בוראו תחשב לו לצדקה ויגמלהו הקב"ה עליה לעוה"ב כמו שנבאר בפ' חלק וכשיעשה האדם המצות התלויות בתועלת בני אדם זה עם זה כמו כן תחשב לו לצדקה לעוה"ב לפי שעשה המצות וימצא טובה בעוה"ז בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם כי כשינהג מנהג הזה ינהגו אחרים כמנהגו יקבל כמו כן שכר מהענין ההוא וכל המצות שבין אדם לחברו נכנסות בגמ"ח ושים לבך עליהם כי כן תמצאם שהרי הלל הזקן (שבת פ"ב דף לא.) כשאמר לו הנכרי למדני תורה על רגל אחד אמר לו דעלך ביש לחברך לא תעביד וכשתחקור על הענין הזה תמצא ת"ת שקול כנגד הכל כי בת"ת יזכה האדם לכל זה כמו שבארנו בתחלת דברינו שהתלמוד מביא לידי מעשה:

38) רמב"ם הלכות דעות פרק א הלכה ד. הַדְרָךְ הַיְשָׁרָה היא מְדָה בִּיְנוּנִית שֶׁבְּכָל דְּעָה וְדְעָה מְכַל הַדְּעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם. וְהִיא הַדְּעָה שֶׁהִיא רְחוּקָה מִשְׁפֵּי הַקְּצוֹת רְחוּק שְׁנֵה וְאֵינָה קְרוֹבָה לֹא לְזוֹ וְלֹא לְזוֹ. לְפִיכָךְ צוּוּ חֻמְיִים הָרְאוּשׁוֹנִים שֶׁיִּהְיֶה אָדָם שֶׁם דְּעוֹתָיו תְּמִיד וּמְשַׁעֵר אוֹתָם וּמְכוּן אוֹתָם בְּדְרָךְ הָאֲמִצְעִית כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שְׁלֵם בְּגוּפוֹ. כִּי צַד. לֹא יִהְיֶה בְּעַל חֻמָּה נוֹחַ לְכַעַס וְלֹא כְּמַת שְׂאֵינוּ מְרַגֵּשׁ אֶלָּא בִּיְנוּנִי. לֹא יְכַעַס אֶלָּא עַל דְּבַר גְּדוֹל

שְׂרָאוֹי לְכַעַס עָלָיו כְּדֵי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כִּיּוֹצֵא בּוֹ פַעַם אַחֲרָת. וְכֵן לֹא יִתְאַוֶּה אֶלָּא לְדַבְרִים שֶׁהַגּוֹף צָרִיךְ לָהֶן וְאֵי אֲפֻשֶׁר לְהִיּוֹת בְּזוּלָתָן כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יג כה) "צַדִּיק אֲכַל לִשְׁבַע נִפְשׁוֹ". וְכֵן לֹא יִהְיֶה עִמָּל בְּעַסְקוֹ אֶלָּא לְהַשִּׁיג דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לְחַיֵּי שְׂעָה כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים לו טז) "טוֹב מֵעַט לְצַדִּיק". וְלֹא יִקְפֹּץ יָדוֹ בְּיוֹתֵר. וְלֹא יִפְזֹר מְמוֹנוֹ אֶלָּא גּוֹתֵן צְדָקָה כְּפִי מַסַּת יָדוֹ וּמְלֻנָּה כְּרָאוֹי לְמִי שֶׁצָּרִיךְ. וְלֹא יִהְיֶה מְהוֹלָל וְשׁוֹחֵק וְלֹא יַעֲצֹב וְאוֹנֵן אֶלָּא שְׂמֵחַ כָּל יְמָיו בְּנִסְתַּת בְּסִכָּר פְּנִים יְפוֹת. וְכֵן שְׂאֵר דְּעוּתָיו. וְדָרָךְ זֶה הִיא דְרָךְ הַחֲכָמִים. כָּל אֲדָם שֶׁדְּעוּתָיו דְּעוּת (בִּינּוּנִית) [בִּינּוּנִיּוֹת] מְמַצְעוֹת נִקְרָא חֲכָם:

39 שם הלכה ה. וְמִי שֶׁהוּא מְדַקְדָּק עַל עֲצָמוֹ בְּיוֹתֵר וְיִתְרַחֵק מִדְּעָה בִּינּוּנִית מֵעַט לְצַד זֶה אוֹ לְצַד זֶה נִקְרָא חֲסִיד. כִּי צִד. מִי שֶׁיִּתְרַחֵק מִגְּבַה הַלֵּב עַד הַקְּצָה הָאֲחֵרוֹן וְיִהְיֶה שֶׁפֶל רוּחַ בְּיוֹתֵר נִקְרָא חֲסִיד נְזוֹ הִיא מִדַּת חֲסִידוּת. וְאֵם נִתְרַחֵק עַד הָאֲמֻצָּע בְּלִבָּד וְיִהְיֶה עָנּוּ נִקְרָא חֲכָם וְזוֹ הִיא מִדַּת חֲכָמָה. וְעַל דְרָךְ זֶה שְׂאֵר כָּל הַדְּעוּת. וְחֲסִידִים הֵרֵאשׁוּנִים הֵיוּ מִטֵּיִן דְּעוּת שֶׁלָּהֶן מִדְרָךְ הָאֲמֻצְעִית כִּנְגֵד שְׁתֵּי הַקְּצוֹת. יֵשׁ דְּעָה שֶׁמִּטֵּיִן אוֹתָהּ כִּנְגֵד הַקְּצָה הָאֲחֵרוֹן וְיֵשׁ דְּעָה שֶׁמִּטֵּיִן אוֹתָהּ כִּנְגֵד הַקְּצָה הֵרֵאשׁוֹן. וְזֶהוּ לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין. וּמִצִּוִּין אֲנּוּ לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי הָאֱלוֹי הַבִּינּוּנִים וְהֵם הַדַּרְכִּים הַטּוֹבִים וְהַיְשָׁרִים שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח ט) "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו":

40 שם הלכה ו. כִּף לְמַדּוֹ בְּפִרוֹשׁ מִצְנָה זֶה. מִה הוּא נִקְרָא חֲנוּן אִף אֶתָּה הֵנָּה חֲנוּן. מִה הוּא נִקְרָא רַחוּם אִף אֶתָּה הֵנָּה רַחוּם. מִה הוּא נִקְרָא קְדוֹשׁ אִף אֶתָּה הֵנָּה קְדוֹשׁ. וְעַל דְרָךְ זֶה קָרָאוּ הַנְּבִיאִים לְאֵל בְּכָל אוֹתָן הַכְּנֻיִין אֲרָךְ אִפְּיָם וְרַב חֶסֶד צַדִּיק וְיִשָּׁר תָּמִים גְּבוּר וְחַזֵּק וְכִיּוֹצֵא כְּהֵן. לְהוֹדִיעַ שֶׁהֵן דַּרְכֵי טוֹבִים וְיִשָּׁרִים וְחַיֵּב אֲדָם לְהִתְנַהֵג עֲצָמוֹ כְּהֵן וְלְהַדְמוֹת אֵלָיו כְּפִי פָחוֹ:

41 רמב"ם הלכות תשובה פרק ו הלכה ד. וְכַעֲנֵן זֶה שׁוֹאֲלִין הַצַּדִּיקִים וְהַנְּבִיאִים בְּתַפְלֻתָם מֵאֵת ה' לְעוֹרָם עַל הָאֲמָת. כְּמוֹ שֶׁאֲמַר דָּוִד (תהילים כז יא) "הוֹרְנֵי ה' דַּרְכָּךְ". כְּלוֹמֵר אֵל יִמְנַעֲנֵנִי חֲטָאֵי דְרָךְ הָאֲמָת שֶׁמִּמֶּנָּה אֲדַע דַּרְכָּךְ וְיִחַדּוּ שְׂמֵךְ. וְכֵן זֶה שֶׁאֲמַר (תהילים נא יד) "וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי" כְּלוֹמֵר תַּנִּיחַ רִיחֵי לְעֵשׂוֹת חֲפָצָךְ וְאֵל יִגְרַמּוּ לִי חֲטָאֵי לְמִנְעֵנִי מִתְּשׁוּבָה אֶלָּא תִּהְיֶה הַרְשׁוּת בְּיָדִי עַד שֶׁאֲחַזֵּר וְאָבִין וְאֲדַע דְרָךְ הָאֲמָת. וְעַל דְרָךְ זֶה כָּל הַדּוּמָה לְפִסְקוֹת אֵלוֹ:

שם פרק ז הלכה ז. וְאֵל יִדְמָה אֲדָם בְּעַל תְּשׁוּבָה שֶׁהוּא מְרַחֵק מִמְעַלְת הַצַּדִּיקִים מִפְּנֵי הַעֲוֹנוֹת וְהַחֲטָאוֹת שֶׁעָשָׂה. אֵין הַדָּבָר כֵּן אֶלָּא אֶהוּב וְנִחְמָד הוּא לְפָנֵי הַבּוֹרָא כְּאֵלוֹ לֹא חֲטָא מְעוֹלָם. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁשָּׁכְרוּ הַרְבֵּה שְׁהָרִי טַעַם טַעַם הַחֲטָא וּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ וְכַבֵּשׁ יִצְרוֹ. אֲמָרוּ חֲכָמִים מְקוֹם שֶׁבְּעָלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִין אֵין צַדִּיקִים גְּמוּרִין יְכוּלִין לְעַמֵּד בּוֹ. כְּלוֹמֵר מְעַלְתָּן גְּדוּלָה מִמְעַלְת אֱלוֹי שֶׁלֹּא חֲטָאוּ מְעוֹלָם מִפְּנֵי שֶׁהֵן כּוֹבְשִׁים יִצְרָם יוֹתֵר מֵהֵם:

פרק ח הלכה א. הַטּוֹבָה הַצְּפוּנָה לְצַדִּיקִים הִיא חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהִיא חַיֵּים שְׂאִין מִנֵּת עִמָּהֶן וְהַטּוֹבָה שְׂאִין עִמָּה רַעְיָה. הוּא שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה (דברים כב ז) "לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהִתְאַרְכַּת יָמִים". מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ לְעוֹלָם שֶׁפָּלוֹ טוֹב וְהִתְאַרְכַּת יָמִים לְעוֹלָם שֶׁפָּלוֹ אַרְף. וְזֶה הוּא הָעוֹלָם הַבָּא. שֶׁכֵּר הַצַּדִּיקִים הוּא שֶׁיִּזְכּוּ לְנַעַם זֶה וְיִהְיֶה בְּטוֹבָה זֶה. וּפְרָעוֹן הִרְשָׁעִים הוּא שֶׁלֹּא יִזְכּוּ לְחַיֵּים אֱלוֹי אֶלָּא יִפְרָתוּ וְיָמוּתוּ. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לְחַיֵּים אֱלוֹי הוּא הַמֵּת שֶׁאֵינוֹ חַי לְעוֹלָם אֶלָּא נִכְרַת בְּרִשְׁעוֹ וְאָבַד כְּבִהְמָה. וְזֶהוּ כְּרַת הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טו לא) "הַכְּרַת תִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה". מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ הַכְּרַת בְּעוֹלָם הֵנָּה תִּפְרַת לְעוֹלָם הַבָּא. כְּלוֹמֵר שֶׁאוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שֶׁפְּרָשָׂה מִן הַגּוֹף בְּעוֹלָם הֵנָּה אֵינָה זוֹכֶה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא אֶלָּא גַם מִן הָעוֹלָם הַבָּא נִכְרַתָּ:

שם הלכה ב. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ גּוֹף וְגוּיָה אֶלָּא נִפְשׁוֹת הַצַּדִּיקִים בְּלִבָּד בְּלֹא גּוֹף כְּמִלְאָכִי הַשָּׁרֵת. הוֹאִיל וְאֵין בּוֹ גּוּיּוֹת אֵין בּוֹ לֹא אֶכִּילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא דָבָר מִכָּל הַדְּבָרִים שֶׁגּוֹפּוֹת בְּנֵי אָדָם צָרִיכִין לָהֶן בְּעוֹלָם הֵנָּה. וְלֹא יֵאָרֵעַ דָּבָר בּוֹ מִן הַדְּבָרִים שֶׁמִּצְרִיעִין לְגוֹפּוֹת בְּעוֹלָם הֵנָּה. כְּגוֹן יְשִׁיבָה וְעִמִּידָה וְשִׁנָּה וּמִיתָה וְעֵצָב וּשְׁחֹק וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן. כִּף אֲמָרוּ חֲכָמִים הֵרֵאשׁוּנִים (גמרא ברכות יז א) "הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֶכִּילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה" וְלֹא תִשְׁמִישׁ "אֶלָּא צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעִטְרוֹתֵיהֶם בְּרֵאשִׁיָּהֶן וְנִתְּנִין מִדִּי הַשְּׂכִינָה". הָרִי נִתְּבָרַר לָךְ שְׂאִין שָׁם גּוֹף לְפִי שְׂאִין שָׁם אֶכִּילָה וְשְׁתִּיָּה. וְזֶה שֶׁאֲמָרוּ צַדִּיקִים יוֹשְׁבִין דְרָךְ חִידָה אֲמָרוּ. כְּלוֹמֵר הַצַּדִּיקִים מְצוּיִין שָׁם בְּלֹא עִמָּל וּבְלֹא גִיעָה. וְכֵן זֶה שֶׁאֲמָרוּ עִטְרוֹתֵיהֶן בְּרֵאשִׁיָּהֶן כְּלוֹמֵר דַּעַת שֶׁיִּדְעוּ שֶׁבְּגֻלְתָּהּ זָכוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא מִצְוִיָּה עִמָּהֶן וְהִיא הַעֲטָרָה שֶׁלָּהֶן כְּעֵנֶן שֶׁאֲמַר שְׁלֹמֹה (שיר השירים ג יא) "כְּעֵטְרָה שֶׁעֲטָרָה לּוֹ אֲמוֹ". וְהָרִי הוּא אֲמוֹר (ישעיה לה י) "וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים" וְאֵין הַשְּׂמִחָה גּוֹף כְּדֵי שֶׁתַּנִּיחַ עַל הָרֵאשׁ. כִּף:

עֲטָרָה שְׁאָמְרוּ חֲכָמִים כָּאֵן הִיא הַיְדִיעָה. וּמֵהוּ זֶה שְׁאָמְרוּ
נְהַנִּין מִזֵּי הַשְּׂכִינָה. שְׁיִוְדָעִים וּמְשִׁיגִין מְאֻמַּתֵּת הַקְדוּשׁ
כְּרוּף הוּא מֵה שְׁאִינָם יוֹדָעִים וְהֵם בְּגוּף הָאֶפֶל הַשְּׁפֶל:

42) ריטב"א ב"מ י עמוד א. והא אמר רב פועל יכול
לחזור בו. פירוש ואי ידו כיד בעה"ב חשיב הא קנייה
קניה אלימתא ליומיה כדאמרינן גבי עבד כנעני שידו כיד
רבו והיאך יכול לחזור בו. ופרקינן דמאי דמצי הדר ביה
טעמא אחרינא הוא, ולא משום דאין קנינו קנין גמור
אלא גזרת הכתוב משום כי לי בני ישראל עבדים ולא
עבדים לעבדים, הא כל כמה דלא הדר ביה ידו כיד בעל
הבית.

ריטב"א ר"פ ו. השוכר את האומנים והטעו זה את זה
אין להם זה על זה אלא תרעומת. פירוש נקט אומנים
למיכלל בין פועלים שהם שכירי יום ובין קבלנים,
ופרישנא בגמרא דהא דקתני והטעו זה את זה היינו שחזר
בעל הבית בפועלים או פועלים בבעה"ב ואפילו הכי
קתני שאין להם זה על זה אלא תרעומת, ומיירי בדליכא
דבר האבד דאי בדאיכא דבר האבד הא קתני מציעתא
שהוא שוכר עליהם או מטען, ומיירי נמי בשלא התחילו
במלאכה עצמה, שאם התחילו במלאכה הא קתני סיפא
שאם חזרו בהם ידם על התחונה, וסיפא בשהתחילו
במלאכה היא ובדליכא דבר האבד וכדמוכח בגמרא
בפולוגתא דרבי דוסא ורבנן דמיירי בהכי, והא סיפא כר'
דוסא אוקימנא בגמ', מכלל דזכוותה היא, ומשכחת לה
לרישא דליכא דבר האבד לבעה"ב בחזרת פועלים
בתלתא אנפי, או כשמוצא פועלים לשכור בשכרן של
אלו לאלתר, או שיכול להמתין במלאכה זו עד שימצא
פועלים, או כשלא היה בעה"ב מוצא פועלים אחרים
כששכר את אלו ומצא אח"כ, ומשכחת לה דליכא פסידא
לפועלים בחזרת בעל הבית בתרי אנפי, או כשמוצאים
פועלים להשכיר את עצמן בשכר זה או כשלא היו
מוצאין לשכור את עצמן מששכרן בעה"ב ועד עכשיו,
ואף על גב דברי שא ליכא דבר האבד אפילו הכי איכא
תרעומת או משום דמיחזי כחוכא, או משום דקפדי על
שינוי דעתא כשנשכרין לאחרים כדאמרינן בגמרא (ע"ט
ב) גבי ספינה, או משום לזות שפתים שסבורין העולם
דעילה מצאו זה בזה.

רמב"ם הלכות מכירה פרק יג הלכה טו. השוכר את
הפועל לעשות עמו בין בקרקע בין במטלטלין אין לו

הונָה. מפני שהיא קְקוּנָה אֹתוֹ לְזָמַן. וְעֲבָדִים אֵין בָּהֶם
הוֹנָה:

מחנה אפרים ס"א. סימן א השוכר את הפועל והקדים
לו שכרו אם הפועל יכול לחזור בו. תשובה הא מלתא
במחלוקת שנויה דהריטב"א ז"ל בפרק האומנין הביא
משם רבותיו דכל שהקדים לו שכרו אינו יכול לחזור בו
וכן נראה מדברי רש"י ז"ל בפ"ק דמציעא דף י' וז"ל כי
הדר ב' וכו' שאם בא לעזוב שכרו מכאן ואילך ולחזור
חוזר עכ"ד. ומדבריו אלו נראה דכל כמה דלא החזיר
שכרו לא מצי לחזור... אבל מדברי הרשב"א שהביא
הרב המגיד בפ"ז מהלכות מלוה בדין השוכר את הפועל
כדי שיעשה עמו בגורן בזול דאסור פירש הוא ז"ל דהיינו
טעמא הואיל דלא משתעבד פועל לגמרי מהשתא דהא
יכול לחזור בו נראה מדבריו דהפועל יכול לחזור והמעות
הוי אצלו הלואה וכן כתב הנמוקי יוסף שם בפרק
הספינה יע"ש ולכאורה ה' נראה לומר דשרש מחלוקתם
תלוי בעיקר מלתא אי פועל גופו קנוי לבעל הבית אי לא
והנה דעת הריטב"א בחדושו פ"ק דמציעא גבי יד פועל
כיד בעה"ב דפועל גופו קנוי לבעל הבית כמן ע"ע ומאי
דמצי הדר ביה היינו משום דלא גרע מעבד עברי שאע"פ
שגופו קנוי מגרעת מפדיונו ויוצא כמו כן פועל עוזב
שכרו ויוצא וכן כתב מהר"ם בהדיא בתשו' ק"ק סי'
קכ"ה דפועל גופו קנוי ואי א"ל בעל הבית זיל מעמדי לא
פקע שעבודו דכל מיני פועלי' לע"ע דמו לכל מילי עכ"ד
יע"ש וזה נראה שהוא דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק
י"ג מהלכות מכירה דשכירות פועלים אין בהם אונאה
מפני שהוא כקונה אותו לזמן ועבדים אין בהם אונאה
יע"ש... אבל דעת התוספות בפ"ק דקדושין סוברים
דפועל אין גופו קנוי שכן כתבו בהדיא בסוגיא דחלה
שלש שלש וכו' ולפי' זה מה דילפי' פועל דמצי לחזור
היינו ועבד מק"ו אם עבד שגופו קנוי מצי הדר ביה ק"ו
פועל שאין גופו קנוי וכן כתב לה המרדכי בהגהותיו ולפי
דבריהם אפי' כי הקדים לו שכרו לפועל יכול לחזור בו
והמעות הוו אצלו הלואה... ועל מש"ל דפועל גופו קנוי
לב"ה כמ"ש הריטב"א בחי' פ"ק דמציעא דשכירות
ליומיה ממכר הוא וכו' קשה דאיהו גופיה כתב בפ' הזהב
גבי שכירות יש לו אונאה דשכירות פועלים לא הוי
ממכר יע"ש ונראה שהוא מחלק בין היכא דנשכר אצל
בעל הבית לכל מלאכה דאז חשוב גופו קנוי דיכול
לשנותו לכל מלאכה שירצה משא"כ בשוכר פועל

למלאכה ידועה דאין זה חשוב קנוי אצלו שהרי אינו יכול לשנותו למלאכה אחרת ומטעם זה כתב איהו גופיה בפ' האומנין גבי אם שכיר הוא אינו נותן לו אלא שכרו כיון שנאנס דה"ד כששכרו למלאכה ידועה אבל אם שכרו לעשות לו כל מלאכה דינו כמו ינ"ע יע"ש. אבל מדברי מהר"ם בתשו' והרא"ש שהבאתי לעיל והרמב"ם בפ' י"ג מה' מכירה ובפ"א מה' שאלה נראה דכל פועל גופו קנוי.

שם סימן ב פועל. שהשכיר עצמו אצל ב"ה לעשות לו מלאכה ונתחייב בקנין אם יכול לחזור בו. תשובה איברא ודאי דפועל חוזר בחצי היום ואפי' שהקנה גופו לב"ה דלא גרע מעבד עברי דאע"פ דגופו קנוי הרי זה מגרע מפדיונו ויוצא וכ"כ לה הרשב"א בסי' ת"א סי' פ"ז והריב"ש סי' תפ"ד והכריח כן שהרי כל פועל בהתחלת מלאכה נגמר הקנין ואפי' הכי מצי לחזור בו יע"ש מיהו נראה דכל זה איירי בשקנה מידו בסתם אבל אי חייב עצמו בקנין כראוי לעשות מלאכתו של ב"ה אינו יכול לחזור בו וכ"כ לה הריטב"א בשם רבותיו והיינו טעמא דכיון שחייב עצמו בכך הרי זה נעשה עליו חוב לעשותו בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים אם לא יוכל הוא לעשותו דהוי כשאר חיוב שאדם מתחייב לחבירו לבנות לו בית או להקים לו שום דבר שחייב עצמו וממונו להקים לו אותו דבר. אף זה שחייב עצמו לעשות מלאכתו של ב"ה הרי דבר זה נעשה חוב עליו לעשותו ואם לא יוכל הוא לעשותו מחוייב להשכיר אחר משלו להשלים מלאכתו של ב"ה ונמצא דכי עושה אצל ב"ה היינו כדי לפרוע חובו שנתחייב.

שם ס"ו. אם משך בע"ה כלי אומנותו של קבלן והתחיל האומן גם כן במלאכתו או שמשך הקבלן הכלי שנתן לו הבע"ה לתקנו מה דינו. העולה מהאמור דבנדון דידן שמשך הביגל הבית כלי אומנותו של קבלן וגם הקבלן התחיל במלאכה נראה לכאורה דכה"ג כ"ע מודו דאין יכולים עוד לחזור בהם. איברא דמדברי התוס' בפ"ק דמציעא דף י' שכתבו בד"ה יכול לחזור בו אפילו בחצי היום... אבל לכולהו יכול לחזור וכו' יע"ש מוכח דקבלן אף שנגמר הקנין יכול לחזור בו מדינא אלא שידו על התחנותה לנכות לו מהמלאכה שעשה דהא הא דקאמר רב שיכול לחזור בו הוא אפי' נגמר קנינו כראוי מטעם דכי לי בני ישראל עבדים כו' ואם ס"ל דההיא דפרק האומנין שנחלקו ר' דוסא ורבנן איירי כשלא נגמר הקנין

דהתחלת מלאכה לא הוי קנין אם כן מאי קא מקשו התוס' מההיא דהאומנין אלא ודאי דס"ל להתוס' דההיא דפ' האומנין איירי אפילו כשנגמר קנינו כראוי ואפ"ה יכול לחזור בו אפילו קבלן דהתם בהאומנין איירי בין בפועל בין בקבלן כדמוכח שם בסוגיין... וכל זה שכתבנו הוא בדבר שאינו אבד אבל בדבר האבוד אחד פועל וא' קבלן אינו יכול לחזור בו כ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור.

שה"ג להערה 44. שו"ע הרב חו"מ הלכות שבירות הלכה כא. פועל העובד לבעל הבית, בין בשכירות לזמן בין בקבלנות, אפילו קבל פְּכָר פֶּל שְׁכָרוּ — יכול לחזור בו באמצע פְּעֻלָּתוֹ אם אינו גורם שום הפסד לבעל הבית, וְשֹׁאֵמֵר "כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם", וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים, שְׂעֵבְדוּ שְׂלֹא בְּרִצּוֹנָם מִחֲמַת שְׁפָכָר נִשְׁכְּרוּ. וְלִכֵּן יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִין לְפֹעֵל או מְלַמֵּד או מְשַׁרְת לְהַשְׁפִּיר עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת בְּבֵית בְּעַל הַבַּיִת אֶתְד בְּקִבְעָה יוֹתֵר מִשְׁלֵשׁ שָׁנִים, כִּי עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים נִקְרָא שְׁכִיר, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בִּישְׁעֵיָה "בְּשְׁלֹשׁ שָׁנִים כְּשֵׁנִי שְׁכִיר וְנִקְלָה וְגו'", וּבְעֶבֶד עֲבָרֵי נְאֻמֵר "כִּי מִשְׁנָה שְׁכָר שְׁכִיר עֲבָדָה שֵׁשׁ שָׁנִים", וּבְיוֹתֵר מִשְׁלֵשׁ שָׁנִים יֵצֵא מִפְּלֵל שְׁכִיר וְנִכְנַס בְּכָל עֶבֶד, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם", וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים. וּמְכַל מְקוֹם, אִם אֵין לוֹ מָה יֵאָכֵל — רִשְׁאֵי אֶפְלוֹ לְמַפְר עֲצָמוֹ בְּעֶבֶד בְּזִמְן שְׁהֵיבֵל נוֹהֵג, וְשֹׁאֵמֵר "וְכִי יְמוֹד אֶחֱיָה וְנִמְכַר לְךָ" (אֲבָל הָאִשָּׁה אֵינָה יְכוּלָה לְמַפְר עֲצָמָה מִשְׁהַבִּיאָה סִמְנֵי נְעוּרוֹת, לְכֵן אֵין לָהּ לְהַשְׁפִּיר עֲצָמָה גַם כֵּן לְיוֹתֵר מִשְׁלֵשׁ שָׁנִים לְפִי סְבָרָא זו):

רמב"ם הלכות שכירות פרק ט הלכה ז. השוכר את הפועלים והטעו את בעל הבית או בעל הבית הטעו אותם אין להם על זה על זה אלא תרעמת. במה דברים אמורים בשלא הלכו. אָבֵל הֵלְכוּ הַחֲמָרִין וְלֹא מִצָּאוּ תְּבוּאָה. פּוֹעֲלִים וּמִצָּאוּ שְׂדֵה כְּשֵׁהִיא לְתֵה. או ששכר להשקות השדה ומצאוה שנתמלאה מים. אם בקר בעל הבית מלאכתו מבפערב ומצא שצריכה פועלים אין לפועלים פלוס מה בקידו לעשות. ואם לא בקר נותן להם שְׁכָרָן כְּפֹעֵל בְּטַל שְׂאִינוֹ דוֹמָה הֵבָא טְעוֹן לְבָא רִיקוֹן וְעוֹשֵׂה מְלָאכָה לְבַטַל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּשְׂלֹא הַתְּחִילוּ בְּמְלָאכָה. אָבֵל אִם הַתְּחִיל הַפּוֹעֵל בְּמְלָאכָה וְחָזַר בּוֹ אֶפְלוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם חָזַר שְׂנֵאָמֵר (ויקרא כה גה) "כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים" וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים. וְכִיצַד דִּין הַפּוֹעֵל שְׁחָזַר בּוֹ

לקוטי שיחות חלק יז עמוד 387. און הגם אז דער דין (מצוה היא לעשות לו לפני משורת הדין וליתן לו שכרו") איז געזאגט געווארן דוקא ווען דער בעה"ב האט געדונגען דעם פועל איבערצופירן די חביות - און בנדו"ד טוט ער דאך דעם גיור וההידור והנהגה טובה מדעת עצמו וויבאלד אבער דעם בעה"ב איז ניחא דעם פועלים ארבעט בכלל, איז אויך ווען ער האט פושע געווען אין איין פרט דארף דער בעה"ב מצד מדת חסידות אים געבן דעם פולן שכר פאר זיין ארבעט (אויך פארן איבערפירן די חבית וועלכע האט זיך צעבראכן). ווארום היות דעם בעה"ב איז ניחא די פעולה בכלל איז עס כאילו ער וואלט אים געדונגען אויף דעם 38. און דעריבער איז אויך אזוי בנדו"ד, אז וויבאלד דעם בעה"ב (דעם אויבערשטן) איז ניחא וואס דער אדם נעמט אויף זיך די טירחא און צער פון א הידור מצוה וכו' (ס'איז נאר וואס דער אופן פון זיין אננעמען אויף זיך איז ניט כראוי. אן צו מתנה זיין בלי נדר), גיט ער דעם גאנצן שכר פאר דעם צער לפום צערא אגרא.

לקוטי שיחות חלק כט עמוד 138. דער אלטער רבי 23 ברענגט דעם מאמר רז"ל אז תכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", וואס דאס מיינט אז אין עולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' זאל לייכטן דער אור ה"א אן קיין שום פארשטעל. און דאס ווערט אויפגעטאן דורך מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות" (ובמשך כל זמני העבודה בכלל), ווארום יעדע פעולה פון א אידן אין עבודת התומ"צ איז פועל א זיכוך בגשמיות גופו וחלקו בעולם (און א המשכת אור אלקי בעולם) - אזוי, אז בצירוף פון עבודת כל בני ישראל במשך כל הדורות ווערט נשלם דער בירור וזיכוך פון גאנץ עולם הזה און די גאנצע וועלט ווערט א דירה לו יתברך" און צו דעם מצב פון תכלית הזיכוך והעלי' וועט דער עולם צוקומען לעתיד לבא לימות המשיח, ובעיקר ובי שלימות - בתחיית המתים, וואס דאן וועט לגמרי בטל ווערן דער רע פון עולם הזה און עס וועט זיין התגלות כבודו וראו כל בשר יחדיו ויפיע עליהם בהדר גאון עוזו וימלא כבוד ה' את כל הארץ". קומט לפ"ז אויס, אז די עבודה פון אלע אידן צוזאמען במשך כל הדורות יחד איז אין גדר פון איין שכירות", וואס ענינה ותכליתה איז צו אויפטאן א דירה לו יתברך בתחתונים. וי"ל נאך מער: אין דעם

אחר שהתחיל. שמין לו מה שעשה ונוטל. ואם קבלן הוא שמין לו מה שעתידי לעשות. בין שהוולו בעת ששכרן בין לא הוולו בין שהוולו מלאכה אחר פן בין לא הוולו שמין לו מה שעתידי לעשות. כיצד. קבל ממנו קמה לקצר בשתי סלעים קצר תציה והניח תציה. כגד לארג בשתי סלעים ארג תציו והניח תציו. שמין לו מה שעתידי לעשות. אם הנה שנה ששה דינרין נותן לו שקל או יגמרו את מלאכתן. ואם הנה הנשאר יפה דינרין אינו נותן להן אלא סלע שהרי לא עשו אלא תציו מלאכה. במה דברים אמורים בדבר שאינו אבוד אכל בדבר האבוד כגון פשתנו להעלות מן המשקה או ששכר חמור להביא תלילין למת או לכלה וכיוצא בהן אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו אלא אם פן נאנס כגון שקלה או שמע שמת לו מת. ואם לא נאנס וחזר בו שוכר עליהן או מטען. כיצד מטען. אומר להם סלע קצצתי לכם בואו וטלו שתיים עד שיגמרו מלאכתן ולא יתן להם אלא מה שפסקתחלה ונאפלו נתן להם השתיים מתזיר מהן התוספת. כיצד שוכר עליהן. שוכר פועלים אחרים וגומרים מלאכתן שלא תאבד וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים נוטל מן הראשונים. עד כמה עד כדי שכרן של ראשונים. ואם הנה להם ממון תחת ידו שוכר להשלים המלאכה עד ארבעים ונחמשים וזו בכל יום לכל פועל אף על פי ששכר הפועל שלשה או ארבעה. במה דברים אמורים שאין שם פועלים לשכר בשכרן להשלים המלאכה אכל יש פועלים לשכר בשכרן ואמרו לו צא ושכר מאלו להשלים מלאכתך ולא תאבד בין שוכר בין קבלן אין לו עליהן אלא תרעמת ושמין לשוכר מה שעשה ולקבלן מה שעתידי לעשות:

שו"ע חו"מ סשל"ג ס"ג. התחיל הפועל במלאכה וחזר בו בחצי היום חוזר ואפ"י קבל כבר דמי שכירות ואין בידו לשלם לבעל הבית יכול לחזור בו והמעות חוב עליו שנאמר כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים: הגה ומה"ט אסור לפועל אפ"י מלמד או סופר להשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית בקבע שלשה שנים (הגהות מרדכי פרק האומנין):

50) אבות פרק ב משנה טז. הוא הנה אומר, לא עליך המלאכה לגמר, ולא אתה בן חורין לקטל ממנה. אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך. ודע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא:

תפקיד זיינען אידן (ניט אין גדר פון שכיר, נאָר) אין גדר פון קבלן": דער אויבערשטער האט איבער-געגעבן עולמו בידי ישראל אז זיי זאלן מאכן פון דעם עולם א דירה לו יתברך. און דערמיט איז פארענטפערט פארוואָס עיקר ענין השכר ווערט באצאלט ערשט לעתיד לבא (בימות המשיח, ובי בעולם התחי) - ווייל דער עיקר - שכר פון עולם הבא איז דער תשלום כללי צו אלע אידן כאחד פאר זייער עבודה צו מאכן פון וועלט א דירה לו יתברך: און דעם שכר באקומען אידן תיכף נאך זייער פֿאַרענדיקן די עבודה פון לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

לקוטי שיחות חלק לד עמוד 132. והנה ידוע מה שארז"ל, מה שהוא (הקב"ה) עושה הוא אומר לישראל לעשות". ומזה מובן, שהלכות התורה בנוגע לפועל" ובעה"ב" כפשוטם, יסודן הוא - מה שהוא עושה", הנהגת הקב"ה כלפי בני ישראל, שעבודתם של ישראל בקיום התומ"צ היא בדוגמת עבודתו של פועל", ושכר מצות הוא התשלום" שהקב"ה משלם לישראל עבור פעולתם ועבודתם. וכן הוא בהדין דאכילת פועל בעת שיסודו ושרשו הוא דין מלאכתו אכילת" בני ישראל בעת עבודתם בקיום התורה והמצוות (בלשון המשנה שאדם אוכל פירותיהן בעה"ז"). ויש לומר, שיסוד דין אכילת פועל בעת מלאכתו בהנהגת הקב"ה (מה שהוא עושה") - הוא השכר" של יעודים גש- מיים שבתורה, ע"פ ביאור הרמב"ם ה" ידוע", שאין הם סוף מתן שכרן של מצות" (כי מתן שכרן של מצות.. (הוא) חיי העולם הבא", שהוא שכר רוחני), אלא ענינם הוא, שהקב"ה נתן לנו תורה .. והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמה תמיד - שיסיר ממנו כל הדברים ה" מונעים אותנו מלעשותה .. וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלוש ורובי כסף וזהב כדי.. (ש)נשב פנויים ללמוד בי חכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא". וזהו כענין דין אכילת הפועל מי הפירות שעובד בהם, שאין זה השכר והתשלום עבור מלאכתו, כי אם, מה שי אוכל בעת מלאכתו - ע"ד היעודיים הגשמיים שהקב"ה נותן לבנ"י בעולם הזה (זמן העבודה, היום לעשותם), שאין זה תשלום עבודתם, כי אם, הסרת המניעה (בזמן העבודה) כדי שיוכלו . לעבוד עבודתם במנוחה בלי בלבולים.

52) רש"י ס"פ נח ד"ה (בתרוץ הנו"ן הפוכה לומר לה, עד אבָרם תרוץ אף של מקום):

53) מלכים א פרק יז, א. וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ הַתְּשִׁבֵי מִתְּשִׁבֵי גִלְעָד אֶל-אַחֲזָב־חִי-יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם-יְהִיגָה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טָל וּמָטָר כִּי אִם-לִפְנֵי דְבָרֵי: {ס}

שם פרק יח, טו. וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ חֵי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי כִי הַיּוֹם אֲרַאֲה אֱלֹהֵינוּ:

מלכים ב פרק ג, יד. וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע חֵי-יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי כִי לֹגֵי פְּנֵי יְהוֹשָׁפָט מִלְּד-יְהוֹזָבָב אֲנִי נִשְׂא אִם-אֲבִיט אֵלֶיהָ וְאִם-אֲרַאֲהָ

שם ה, טז. וַיֹּאמֶר חֵי-יְהוָה אֲשֶׁר-עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם-אֲבִיט וְיִפְצַר-כִּי לִקְחַת וְיִמָּאֵן:

זהר חלק א רלג עמוד א. וּמָנָא לֵן דְּקִימִין קָמִיָּה, דְּכָתִיב, (מלכים א י"ז:א) חֵי יְיָ אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי. עֲמַדְתִּי וְנָדָי, וְהָא אִוְקָמוּהָ. וּבְגִין כִּד גְּלָמֵי רָאוּ עֵינֵיהֶּ, עַד לָא יִתְחַזִּי (צולמא) בְּעֵלְמָא. וְעַל סִפְרָה פְּלָם יִכְתְּבוּ, דְּהָא פְּלָ נִשְׁמַתִּין, בְּהֵוָה דִּיוֹקָנָא דְלֵהוֹן, פְּלֵהוּ בְּסִפְרָא פְּתִיבִין. יָמִים יִצְרוּ, הָא אִוְקָמוּהָ יִצְרוּ וְנָדָי, וְלֹא אֶחָד בְּהֵם, בְּהָא עֵלְמָא לְמִיקָם בְּקִיּוּמָא דְמֵאֲרִיְהוֹן, בְּדָקָא חֲזִי.

תורה אור וישב ל עמוד א. כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך כו' ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. להבין מהו ענין מהלכים בין העומדים. הנה נודע שהמלאכים נק' עומדים כמ"ש שרפים עומדים. וגם הנשמות קודם בואם לעוה"ז נק' ג"כ עומדים כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו. רק אחרי ירידת הנשמות לעוה"ז בהתלבשותן בגוף ונפש הבהמית נק' מהלכים.

שרש צמות התפילה קמ עמוד א. והענין כי הנשמה קודם בואה לעוה"ז בהתלבשות בחומר הגופני היתה בבחי' עומד כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו וענין עומד הוא שהוא תמיד במדרגה א' ולא יעלה ולא יגרע ממדרגתו לעולם.

אור התורה בראשית תרמה עמוד ב. וזהו דכתי' חי ה' אשר עמדתי לפניו שענין העמידה היא העבודה של הנפש קודם התלבשותה בגוף שאז נק' בשם עומדים כמו המלאכים שנקי עומדים כמ"ש ויעמידם לעד לעולם שזה

קאי על המלאכים שנבראו בגוף ונפש. ומפני שנבראו מבחי' הדבור שייך גם על הנפש לומר כן.

לקוטי תורה חקת סד עמוד ד. על כן יאמרו המושלים באו חשבון וגוי. בעלי כמות ארנון. הנה דרשו רז"ל [פ"ה דב"ב] המושלים אלו המושלים ביצרם. בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם כו'. להבין זה גם להבין מארז"ל כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו קורעים לו גזר דינו של ע' שנה (כמ"ש בטא"ח סי' נ"ו שבת פט"ז קי"ט ב'). הנה יש להקדים בענין ירידת הנשמה בגוף שהיא ירידה צורך עלייה כידוע, ויש להבין מהו עליה זאת הלא גם קודם ירידתה היתה במדרגה עליונה ביותר עומדת לפני ה' כמ"ש אליהו חי ה' אשר עמדת לפניו ומשם ירדה פלאים להתלבש בחומר גופני בעוה"ז השפל.

דרך מצותיך כנג עמוד ב. וזהו ענין ואתה נפחת בי כמ"ש ויפח באפיו בא להורות שכמו עד"מ מעט המים המתפשטים מהאוקיינוס ונכנסים בעובי כדור הארץ היו נכללים תחלה במים הרבים ועצומים דהאוקיינוס ככלל מאתים מנה, וכן הענין ברוח אלקי שנפח הנשמה בגוף שרוח הנשמה שבגוף היתה כלולה בעצמות כח רוח אלקי המנפח ככלל מאתים מנה, וזהו שאמר אליהו חי ה' אשר עמדת לפניו וענין עמידה זו היינו כשהיתה נשמתו עדיין במקורא דכולא בחי' מים עליונים דהיינו בחי' מ"ד ומ"ן דאצי' והוא ג"כ ענין צרור החיים שנזכר גבי דוד והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים,

מאמרי אדה"ז אדה"ז פרשתינו חלק ב עמוד תרפז. וכמ"כ יובן למשכיל למעלה בענין המשכת אור זרוע מצדיק ח"י * עלמין בחי' יסוד ז"א דאצי' בהתהוות נשמת משה (מנ"ה דאבא שבו כו') כמ"ש מן המים עליוני' דכורא משיתהו כו' כי חלק האב נתגבר בו כמ"ש במ"א עכ"ז ה' צריך להתעצר ולהתעכב בבחי' עיבור בבטן מל' דאצי' ט' חדשי' עד שיהי' נשמתו מוגבלת כמו שהי' השגת משה באלקות בעולם הבריאה לבד כו' וכן נשמה דעולם הבריאה צריך עצירה וקליטה בבטן מל' דברי'א ונשמה מיצי' בבטן מל' דיצי' וד"ל כמו אלי' שאמר חי הוי' אשר עמדת לפניו פי' קודם שנתעצר ונקלט בבחי' מל' אלא עמד לפניו וכמ"ש בזהר דכל נשמתא הוה קיימא בדיוקנהא קמי' מלכא קדישא בחי' ז"א דאצי' קודם שירדה במל' דאצי' כי אף נשמות

שמעלמא דנוק' כמו נפש דוד א"א בלא כח המוליד של האב כו' רק מה שנקראי' נשמות שמעלמא דנוק' להיות עיקר מהותם מבחי' האודם שלה שממנו הבשר כו' וד"ל. ועתה יובן שגם שמחה עליונה של המשפיע א"א שיומשך במקבל כ"א שיתעצר תחלה במלי דאצי' וזהו עצרת תהי' במל' דאצי' לכם בשביל שתהי' בחי' הולדה בימי הפסח כמ"ש בפרע"ח וזהו כי ידעו שבסוכות הושבתי כו' וד"ל.

ספר המאמרים תש"ח עמוד 211. ומ"מ הנה הכל נקרא בשם עמידה כאלו עומדים במקום ומדרי', להיות כי כל המדריגות אף גם מדרי' היותר גבוהות נקראות בשם עמידה, לפי דכל המדרי' גם הגבוהות ביותר הם על פי מאמר קו המדה של גילוי הקו הנמשך אחר הצמצום. וענין ההילוך שהוא בבחי' א"ס, הנה הילוך זה נעשה בהנשמה ע"י ירידתה למטה דוקא בהתלבשות בגוף גשמי בנה"ב ובנפש הטבעי ושכלי ועוסק בלימוד התורה ובקיום המצות בדרך עבודה, הנה עי"ז דוקא נעשית תכלית העלי' שהוא ההילוך בבחי' א"ס. ובהיות אשר בעבודה שלמטה יש כמה אופני עבודה.

(55) לקוטי שיחות חלק טו עמוד 244. די "ירידה" פון יעקב אבינו... איז געווען לצורך עלי'. און אין דער עלי' זיינען דא דריי ענינים... בלשון החסידות - דורך זיין עבודה מיט די צאן לבן, במשך עשרים שנה האט ער מברר ומעלה געווען די ניצוצות קדושה וואס האבן זיך געפונען אין צאן לבן - און דאס האט אויפגעטאן אין אים אן עילוי ביז אינעם אופן פון "ויפרוץ האיש מאד מאד... "מעשה אבות סימן לבנים". איז מובן אז דער ענין פון "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" איז פאראן אויך אין עבודת כאו"א... און אין דעם זיינען דא די ענינים הנ"ל... אט די עליות, צו וועלכע די נשמה קומט צו דורך איר ירידה למטה זיינען נאך ניט דער תכלית המכוון פון איר ירידה ווארום וויבאלד אז "כל מה שברא הקב"ה (בעולמו) לא ניט בראו אלא לכבודו - און "אני נבראתי לשמש את קוני" - איז פארשטאנדיק אז דער תכלית המכוון פון (בריאת האדם און) ירידת הנשמה למטה איז (ניט צוליב דער עלי' פון דער נשמה, נאר) בכדי דורכצופירן דעם אויבערטנ'ס כוונה. און ע"ד ווי דער אלטער רבי זאגט אין תניא, אז ירידת הנשמה למטה איז לצורך הנשמה, נאר בכדי צו איבערמאכן דעם גוף ונפש

החיונית און חלקו בעולם - "לקשרם וליחדם באוא"ס ב"ה", וואס דורך דעם וועט זיך אויספירן די כוונה פון "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

שם עמוד 254. צאן ווייזט אויף דער עבודה פון "בירורים". "צאן" איז פון לשון "יציאה" - "ארויסגיין" פון די ד' אמות של תורה און פארנעמען זיך מיט עניני העולם צו מאכן פון זיי א דירה לו ית' בתחתונים. און דוקא די עבודה ברענגט ארויס דעם אמת'ן ביטו פון א אידן צום אויבערשטן - די יציאה ("צאן") פון זיין מציאות ווארום דאס איז אן עבודה וואס א איד טוט זי ניט צוליב זיך, צוליב זיין שלימות און עלי'... נאר בלויז כדי צו אויספירן דעם אויבערטנס'ס כוונה, לעשות לו ית' דירה בתחתונים... און דוקא די עבודה אז ניט קוקנדיק אויף דעם גודל ההעלם וההסתר בבית לבן איז יעקב ניט נתפעל געווארן, און "עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצות שמרתי", און ער האט דארט אויפגעשטעלט די שבטים שבטי י"ה אין אן אופן פון "מטתו שלמה" - די עבודה האט ארויסגעבראכט דעם תכלית הביטול פון יעקב'ן... נאר דערביי דארף מען זיך באווארענען, אז דאס זאל געטאן ווערן אלס תוצאה פון זיין ביטול צום רצון העליון. אויב די גבורה וכו' איז מצד זיין אייגענער ישות איז דאס היפך הקדושה, ובמילא קען אזא הנהגה ניט זיין קיין ריכטיקער סיוע אין זיין מלחמה מיט מלעיגים און מנגדים לתורה ומצות, דוקא ווען ער פירט זיך אזוי דערפאר וואס אזוי האט אים תורה געהייסן, דאך איז דאס די עזות וגבורה וואס איז מנצח דעם מנגד...

שה"ג*. עס איז אויך א חילוק בתוכן צווישן א שכיר (וכיו"ב) מיט א שליח: א שכיר איז כל עשיתו צוליב זיך, כדי לקבל שכרו ואליו הוא נושא את נפשו לאידך דער מושג פון שליח איז, אז די פעולה ומעשה וואס ער טוט איז ((בעיקר) ניט פאר זיך באר) פאר דעם משלח.

לקוטי תורה חוקת סה עמוד ד. פי' דכמו שיש שבע מדות דקדושה בנפש אלקית כל אי כלולה מעשרה. כך יש ג"כ ז' מדות בנפש הבהמית שהן ז' מדות כל אי כלול מיו"ד גקרא גזר דינו של ע' שנת, וכ"ז נרמז בענין מארזייל כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו שהוא ענין החמשה מבחי' ימי קדם ושנים קדמוניות לכן עי"ז קורעים לו גזר דינו של ע' שנה.

56* צוואת הריב"ש ס"ג. והכוונה כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם ב"א ואז אינו יכול ללמוד וצריך להיות דבוק בהש"י וליחד יחודים. וכן כשהאדם הולך בדרך ואינו יכול להתפלל וללמוד כדרכו וצריך לעבוד אותו באופנים אחרים. ואל יצער את עצמו בזה כי השי"ת רוצה בזה שיעבדוהו בכל האופנים פעמ' באופן זה ופעמים באופן זה לכך הזדמן לפניו לילך לדרך או לדבר עם ב"א בכדי לעבוד אותו באופן הזה.

(57 רמב"ם ר"ה תפילה. מְצַנֵּת עֲשֵׂה לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם שְׁנָאָמֶר (שמות כג כה) "וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם". מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ שְׁעַבְדֶּה זֶה הִיא תְּפִלָּה שְׁנָאָמֶר (דברים יא יג) "וְלַעֲבָדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם" אָמְרוּ חֲכָמִים אִי זֶה הִיא עֲבֹדָה שְׁפֵלָב זֶה תְּפִלָּה. נְאִין מְגִנֵּן הַתְּפִלוֹת מִן הַתּוֹרָה. נְאִין מְשַׁנָּה הַתְּפִלָּה הַזֹּאת מִן הַתּוֹרָה. נְאִין לְתְּפִלָּה זְמַן קְבוּעַ מִן הַתּוֹרָה:

תענית ב עמוד א. וּמָנָא לֵן דְּבִתְפִלָּה — דְּתַנְיָא: "לְאֵהָבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבָדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם", אִיזוּ הִיא עֲבֹדָה שְׁהִיא פֵלָב — הָנִי אֹמֵר: זֶה תְּפִלָּה. וְקָתִיב בְּתַרְיָה: "וְנִתְּתִי מִטָּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ".

(58 תורה אור פרתשינו כג עמוד ג. וזהו ופרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות שהמשיך בחיי צאן רבות ע"י בחי' מאד מאד. כי בחי' ובכל מאדך כו' הוא בחי' מאד שלך כל חד לפום שיעורא דיליה משא"כ מאד סתם אבל מאד מאד הוא בחי' מאד לגבי כל הבחי' מאד, ופי' הפסוק ופרץ האיש מאד מאד לפי שפרץ והרבה למעלה ממדרגה למדרגה עד רום המעלות לפיכך הרבה להמשיך בחי' צאן מבחי' רבה וגבה מאד נעלה מאד"ס ב"ה ממש.

תו"ח וישלח לט עמוד ד. וזהו מה שכתוב ופרוץ האיש מאד מאד שני פעמים מאד מאד הראשון הוא ריבוי מותרות השפע דאורות הללו שנקרא צאן שיוצאים מבחי' מל' דא"ס רק מבחינה האחרונה שבו לבוא לידי גילוי מן ההעלם באצילות על ידי בחינת הכתר שהוא בחינת הממוצע בכלל כידוע. ומאד השני הוא מה שצאן האלה הן בהעלם העצמות התענוג שבפנימית אא"ס שהן בבחינת א"ס ממש זהו מאד השני והוא מה שכתוב ויהי לי צאן רבות בלי גבול כלל.

(59 לקוטי תורה שלח לו עמוד א. אבל יהושע וכלב אמרו טובה הארץ מאד מאד שע"י א"י שלמטה דוקא

בחי' מצות מעשיות דוקא יומשך בחי' אור א"ס בחי' מאד
בלי גבול בבחי' עלמין סתימין ועלמין דאתגלין וזהו מאד
מאד. ב' פעמי' מאד. עלמין סתימין ועלמין דאתגלין כי
באמת עיקר כוונתו ית' שיהי' דירה בתחתונים דוקא
כמארז"ל נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים כו'
ושיהיה נגלה לעין כל בשר ושיהיה הגילוי למטה כמו
למעלה ואדרבה ביתר שאת ויתרון אור הבא מן החשך
דוקא כו.